

Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece

Lučić, Đana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:278263>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za kazneno pravo

Đana Lučić

SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE I ISKORIŠTAVANJE DJECE

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Aleksandar Maršavelski

Zagreb, rujan 2024.

Izjava o izvornosti

Ja Đana Lučić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima od onih navedenih u radu.

Đana Lučić, v.r.

Sadržaj

1.	Uvod	1
1.1.	Definicija seksualnog zlostavljanja djece	2
1.2.	Kategorije i vrste seksualnog zlostavljanja.....	2
1.3.	Online zlostavljanje i vrbovanje djece	4
1.3.1.	Definiranje nasilja, zlostavljanja i iskorištavanja djece na internetu	5
1.3.2.	Dokazivanje seksualnog iskorištavanja djece za pornografiju na računalnom sustavu ...	6
1.3.3.	Statistički podaci u Hrvatskoj.....	7
1.4.	Zlostavljači.....	8
1.5.	Posljedice seksualnog zlostavljanja	9
2.	Međunarodna i europska regulacija seksualnog iskorištavanja djece	10
2.1.	Direktiva 2011/93/EU o borbi protiv seksualnog zlostavljanja djece, dječje pornografije	11
2.2.	Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (CRC).....	13
2.3.	Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja	14
2.4.	Europska konvencija o ljudskim pravima (ECHR) i seksualno zlostavljanje djece	15
2.5.	Praksa Europskog suda za ljudska prava (ESLJP)	16
3.	Analiza pravnog okvira spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u RH	17
3.1.	Spolna zlouporaba djeteta mlađeg od petnaest godina.....	17
3.2.	Spolna zlouporaba djeteta starijeg od petnaest godina	18
3.3.	Zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od petnaest godina	19
3.4.	Mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba.....	20
3.5.	Podvođenje djeteta	21
3.6.	Iskorištavanje djece za pornografiju i pornografske predstave	22
3.7.	Upoznavanje djece s pornografijom.....	23
3.8.	Teška kaznena djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanje djece.....	24
4.	Zaštita djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece	25
4.1.	Registar seksualnih prijestupnika i njegova uloga u zaštiti djece.....	25
4.1.1.	Registar seksualnih prijestupnika i Hrvatska	27
4.2.	Strategija EU-a o pravima djeteta i europsko jamstvo za djecu.....	29
4.3.	Pojam Barnahus/MDIA usluga za žrtve.....	29
4.4.	Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.....	31
4.	Analiza presuda Županijskog suda u Zadru	32
5.	Zaključak.....	39
	LITERATURA.....	41

1. Uvod

Djeca su među najosjetljivijim skupinama u društvu, čije potrebe i prava zahtijevaju posebnu pažnju i zaštitu. Kao najmlađa generacija, djeca su u fazi razvoja i obrazovanja, a njihova ranjivost ih čini izloženima različitim oblicima zloupotrebe i zlostavljanja. Među najtežim oblicima zlostavljanja koji pogađa djecu je seksualno iskorištavanje, koje predstavlja ozbiljnu prijetnju njihovom fizičkom i emocionalnom zdravlju te cjelokupnom razvoju.

Seksualno iskorištavanje djece je globalno prisutan problem koji ne poznaje granice i koji se pojavljuje u različitim društvenim i kulturnim kontekstima. Ovaj oblik zlostavljanja može uključivati različite oblike seksualnog nasilja, poput seksualnog zlostavljanja, eksploatacije u pornografiji i trgovine djecom u seksualne svrhe. Posljedice seksualnog iskorištavanja djece su duboke i dugotrajne, utječući na psihološko, emocionalno i fizičko zdravlje djece, a također mogu imati dalekosežne posljedice za njihovu sposobnost da razviju zdrave međuljudske odnose i funkcionalne životne vještine.

Unatoč međunarodnim i nacionalnim naporima za borbu protiv seksualnog iskorištavanja djece, ova problematika ostaje ozbiljan izazov zbog složenosti i različitih faktora koji pridonose njenom širenju. Uzrokovane različitim društvenim, ekonomskim i kulturnim uvjetima, ove situacije često uključuju i nedostatak adekvatne pravne zaštite i resursa za pomoć žrtvama. Stoga je ključno razumjeti opseg problema, istražiti postojeće međunarodne regulacije i nacionalne politike te razviti efikasne strategije za prevenciju i borbu protiv seksualnog iskorištavanja djece.

Ovaj diplomski rad usmjeren je na analizu seksualnog iskorištavanja djece kao ozbiljnog problema s globalnim i lokalnim dimenzijama. Razmotrit ćemo međunarodne standarde i regulacije koje su uspostavljene kako bi se zaštitila djeca, te istražiti pravne okvire i politike na nacionalnim razinama koje se bave ovim problemom. Cilj rada je pružiti dublje razumijevanje izazova s kojima se suočavamo u borbi protiv seksualnog iskorištavanja djece i predložiti preporuke za unapređenje zaštite i podrške za najmlađe članove našeg društva.

1.1. Definicija seksualnog zlostavljanja djece

„Seksualna zlostavljanja djece uključuju aktivnosti u kojima počinitelj vrši fizički kontakt s djetetom na način da dodiruje dijete po intimnim dijelovima tijela neovisno o tome je li dijete odjeveno ili ne, seksualni kontakti bez pristanka ili s djetetom mlađim od petnaest godina, silovanja, prisiljavanje ili poticanje djeteta da sudjeluje u seksualnim aktivnostima na svom tijelu ili na tijelu druge osobe, neželjena ponašanja spolne naravi odnosno spolna uznemiravanja ranjive osobe.“¹

Unatoč tome što moderno doba kao i moderne tehnologije u nekim drugim područjima donose mnoge prednosti, nažalost u području prava donose i mnoge komplikacije odnosno potpomažu uspješnijem izvođenju kaznenih dijela te donose nove metode vršenja istih. „Online seksualna zlostavljanja djece uključuju aktivnosti počinitelja kao što je mamljenje djeteta na susret u cilju ostvarivanja spolnog odnošaja ili spolnog zlostavljanja djeteta, uvjeravanje, poticanje, vrbovanje da dijete snima i dijeli snimke svoje seksualne aktivnosti putem interneta, prikazivanje pornografskih sadržaja i aktivnosti djetetu mlađem od 15 godina. Isto tako svako posjedovanje, pokazivanje, slanje, objavljivanje, razmjenjivanje snimke ili fotografije na kojima su prikazani spolni organi djeteta ili je dijete mlađe od 18 godina prikazano u seksualno eksplicitnom ponašanju ili svjesno pristupanje takvom sadržaju predstavlja kazneno djelo.“²

1.2. Kategorije i vrste seksualnog zlostavljanja

Seksualni čini koji su obuhvaćeni pojmom „spolno zlostavljanje“ mogu varirati u svom intenzitetu i obliku. Neki od njih ne uključuju fizički kontakt, ali mogu biti jednako neugodni i zastrašujući za dijete, poput seksualnih komentara ili gledanja pornografskih slika ili filmova u prisustvu djeteta. S druge strane, seksualno zlostavljanje može uključivati i genitalni ili oralni kontakt, u nekim slučajevima uz upotrebu sile. Bez obzira na oblik, sve vrste spolnog zlostavljanja ostavljaju duboke emocionalne i psihološke posljedice na dijete.³

Seksualno zlostavljanje može biti ne-fizičkog karaktera, kao što su egzibicionizam, voajerizam, seksualne aluzije, sugestije i izlaganje pornografskom

¹ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2018.

² Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2018.

³ Kristina Sesar, Spolno zlostavljanje djece; Ljetopis socijalnog rada 2009.

materijalu. Fizički oblici zlostavljanja uključuju diranje intimnih dijelova tijela, masturbaciju, oralni seks, penetraciju prstima ili objektima u anus ili vaginu te prisilu djeteta na spolni odnos sa zlostavljačem. Seksualne aktivnosti s djecom mogu se odvijati u različitim oblicima i okolnostima, uključujući dijadne odnose, grupni seks, seksualne prstenove i ritualno zlostavljanje. Ovi oblici zlostavljanja nisu strogo odvojeni i često se isprepliću. Dijadno seksualno zlostavljanje, koje podrazumijeva jednog zlostavljača i jednu žrtvu, najčešći je oblik spolnog zlostavljanja djece. Grupno zlostavljanje može uključivati više žrtava i/ili zlostavljača, a može se odvijati unutar obitelji ili izvan nje, na primjer, u vrtićima ili rekreacijskim centrima. Seksualni prstenovi ili lanci karakteristični su po višekratnom zlostavljanju više žrtava od strane pedofila. Ovi lanci često uključuju organiziranje zlostavljanja u privatnim prostorima, gdje se ponekad stvara dječja pornografija, koja se kasnije razmjenjuje, prodaje ili koristi za ucjenu žrtava kako bi ih zadržali unutar zlostavljačkog kruga. Seksualno iskorištavanje djece može se također organizirati kroz dječju prostituciju i pornografiju. U ove aktivnosti mogu biti uključeni članovi obitelji, poznanici ili profesionalci, a svrha može biti osobna upotreba, razmjena ili prodaja pornografskog materijala. Dječja pornografija se često koristi i za ucjenjivanje žrtava ili pronalazak novih. Čak i nevina slika golog djeteta može biti seksualno uzbudljiva za pedofile. Dječju prostituciju mogu organizirati roditelji, rođaci ili stranci, a starija djeca, koja su ranije bila spolno zlostavljana ili su pobjegla od kuće, ponekad se i sama uključuju u prostituciju. Dječaci obično djeluju samostalno, dok su djevojčice češće pod kontrolom svodnika ili zlostavljača, koji upravljaju njihovim kontaktima s klijentima. Ritualno zlostavljanje djece pojavljuje se u kontekstu religijskih sustava vjerovanja u kojima spolni odnosi s djecom imaju određenu ulogu. Iako je teško procijeniti stvarnu ulogu ideologije u takvom zlostavljanju, fizičko i psihološko zlostavljanje često ima dominantnu ulogu, dok je seksualno zlostavljanje sporedno. Ritualne aktivnosti ponekad služe kao sredstvo zastrašivanja i ušutkavanja djece, što dodatno otežava otkrivanje i razjašnjavanje ovakvih zlostavljanja.⁴

⁴ Svedin, K. G. (2001.) Sexual abuse of children – Definitions and incidence, Expert report from the Swedish National Board of Health and Welfare

1.3. Online zlostavljanje i vrbovanje djece

Istraživanje o online seksualnom uznemiravanju među srednjoškolcima pokazuje zabrinjavajući trend: čak 93,1% mladih nije prepoznalo seksualno uznemiravanje ili se ne doživljava kao žrtva. Ovo ukazuje na normalizaciju seksualizirane komunikacije putem interneta, uključujući slanje i primanje seksualnih sadržaja. Seksualna iznuda i prisila (sextortion) predstavljaju ozbiljan oblik online zlostavljanja, gdje počinitelji prijete objavljivanjem eksplicitnog sadržaja žrtava ako ne ispune dodatne zahtjeve. Ova pojava dramatično raste, s FBI-evim izvještajem o 60% porasta slučajeva između 2018. i 2019. godine. U Hrvatskoj, gotovo svaki peti adolescent prijavljuje sudjelovanje u sekstingu pod nagovorom ili prisilom, s 10% djece koja šalju seksualne sadržaje zbog ucjene. Taktike počinitelja sextortiona uključuju zavođenje, lažno predstavljanje, prijetnje, manipulaciju i financijske zahtjeve. Počinitelji često uspostavljaju pouzdan odnos s žrtvama prije nego što otkriju svoje prave namjere, što uključuje izgradnju emocionalnih veza i povjerenja tijekom vremena. Neki se predstavljaju kao osobe koje žrtva poznaje ili vjeruje, pojačavajući pritisak na nju. Prijetnje se koriste za zastrašivanje žrtava, uključujući prijetnje dijeljenjem eksplicitnih slika s prijateljima ili obitelji. Psihološki utjecaj sextortiona na žrtve je ozbiljan i može biti dugotrajan, ostavljajući ih s osjećajem sramote, krivnje, straha i anksioznosti. Također, žrtve se mogu suočiti s strahom od javnog poniženja, što dovodi do ozbiljnog psihičkog stresa i dugotrajnih posljedica. Bavljenje sextortionom nosi značajne pravne izazove. Počinitelji često djeluju izvan dosega identifikacije, koristeći metode komunikacije koje se teško prate. Slučajevi sextortiona nerijetko prelaze međunarodne granice, što dodatno komplicira istragu i pravosudne postupke. U mnogim zemljama, sextortion se smatra zločinom, a počinitelji se suočavaju s ozbiljnim kaznama, no uspješno procesuiranje može biti izazovno zbog složenosti identifikacije počinitelja. Napori u borbi protiv sextortiona uključuju međunarodnu suradnju, povećanje svijesti putem medijskih kampanja i obrazovne programe kako bi se pojedince poučilo kako prepoznati i adekvatno reagirati na pokušaje sextortiona. Također, kontinuirano se radi na uspostavljanju mehanizama za prijavu slučajeva sextortiona kako bi se olakšalo prijavljivanje, uz zaštitu privatnosti i dostojanstva žrtava. U području vrbovanja djece u online okruženju, poznato kao "grooming", proces uključuje odraslu osobu koja putem elektroničkih medija gradi povjerenje s djetetom kako bi ga navela na sudjelovanje u seksualno sugestivnim komunikacijama ili

dijeljenju seksualno eksplicitnog sadržaja. Ovaj oblik ponašanja je u hrvatskom zakonodavstvu obuhvaćen kaznenim djelima "iskorištavanje djece za pornografiju". Počinitelji koriste različite strategije, uključujući razvoj posebnog odnosa povjerenja, postupno pomicanje granica i emocionalno ucjenjivanje. Učestalost seksualnih zahtjeva prema djeci u dobi od 12 do 17 godina varira između 7% i 23%, a retrospektivne studije sugeriraju da taj broj može doseći čak 65%. Razlike u moći i znanju između djeteta i odrasle osobe čine seksualnu sollicitaciju od strane odraslih posebno opasnom. Grooming često prelazi granice država i koristi informacijske tehnologije, zbog čega je važno da nacionalna zakonodavstva kriminaliziraju seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece putem interneta. Članci Konvencije Vijeća Europe obvezuju države članice da kazneno sankcioniraju namjerni čin odrasle osobe koja uspostavlja kontakt s djetetom s ciljem počinjenja kaznenih djela. Razumijevanje taktika koje koriste počinitelji seksualnog zlostavljanja djece u digitalnom okruženju ključno je za prevenciju takvog ponašanja. Edukacija o rizicima dijeljenja eksplicitnog sadržaja i otvorena komunikacija između roditelja i djece također su bitni za zaštitu djece. Istraživanja pokazuju da 1 od 8 online seksualnih prijestupnika sudjeluje u tzv. mješovitim prijestupima, dok samo 2% njih prelazi iz digitalnog u fizički kontakt. Mješoviti prijestupnici često pokazuju veći interes za parafilije i seksualni interes za djecu, dok su isključivi online prijestupnici manje skloni fizičkom kontaktu. Žrtve zlostavljanja u stvarnom svijetu često izvještavaju o slanju seksualno eksplicitnih sadržaja počiniteljima kako bi spriječile daljnje pokušaje kontakta. Razumijevanje ovih dinamika pomaže u razvoju strategija prevencije i zaštite djece u digitalnom okruženju.⁵

1.3.1. Definiranje nasilja, zlostavljanja i iskorištavanja djece na internetu

Istraživanje elektroničkog nasilja i zlostavljanja često se fokusira na djecu i mlade. Unatoč velikom interesu stručnjaka i javnosti, još uvijek ne postoji jedinstven konsenzus o definicijama i metodama mjerenja ovih fenomena. Cyber nasilje može se najšire definirati kao ponašanje putem modernih tehnologija koje uključuje agresivne ili neprijateljske poruke, s namjerom da se drugima nanese neugodnost ili povreda. Ovaj oblik nasilja najčešće se povezuje s vršnjačkim nasiljem. S druge strane, termin "cyber zlostavljanje" obuhvaća različite oblike štetnog ponašanja, uključujući cyberbullying,

⁵ Tomislav Ramljak, Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece u digitalnom okruženju: Implikacije za psihocijalnu praksu, Osijek 2023.

uznemiravanje, prijetnje, uhođenje te seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece na internetu. Počinitelji takvih djela mogu biti vršnjaci ili odrasli. Elektroničko zlostavljanje karakteriziraju ponavljajuće, namjerne i štetne radnje koje se odvijaju u kontekstu nerazmjernih odnosa moći. U usporedbi s cyber nasiljem, zlostavljanje predstavlja ozbiljniji oblik štetnog ponašanja. Važno je napomenuti da djeca mogu biti viktimizirana od strane odraslih. Definicija zlostavljanja, bilo u cyber okruženju ili stvarnom svijetu, trebala bi se primjenjivati kritički, uključujući sve relevantne elemente koji to ponašanje klasificiraju kao zlostavljanje. Ključne specifičnosti uključuju nerazmjernu moć u posjedovanju osjetljivih informacija te prednost počinitelja u digitalnim vještinama, što omogućava "anonimno" djelovanje. U virtualnom prostoru ponavljanje nasilnih situacija često je neizbježno. Seksualno zlostavljanje djece na internetu smatra se jednim od najtežih oblika zlostavljanja i obuhvaća sve seksualne aktivnosti povezane s mrežnim okruženjem. Ono se može manifestirati na dva načina: kao seksualna aktivnost u zamjenu za nešto što dijete želi ili kao način stjecanja financijske koristi za počinitelja. Ovaj oblik iskorištavanja često se naziva komercijalnim seksualnim iskorištavanjem djece. Seksualno zlostavljanje uključuje sve oblike iskorištavanja djece putem interneta, a moderni trendovi često uključuju zloupotrebu materijala koje su djeca sama proizvela i podijelila. Kako u stvarnom svijetu, tako i na internetu, seksualno zlostavljanje djece ostavlja dugotrajne posljedice na žrtve, ozbiljno utječući na njihov psihosocijalni razvoj. Stoga je ključno razlikovati pojmove elektroničkog nasilja, zlostavljanja, seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece na internetu te ih primjenjivati ispravno u znanstvenim i stručnim raspravama te prilikom planiranja istraživanja i izvještavanja o njihovim rezultatima.⁶

1.3.2. Dokazivanje seksualnog iskorištavanja djece za pornografiju na računalnom sustavu

Primarni cilj kriminalističkog istraživanja jest osigurati relevantne informacije za donošenje odluka u svim fazama postupka, koje će na kraju biti prihvaćene kao dokaz krivnje ili nevinosti osumnjičenika. U slučajevima dječje pornografije na računalnim sustavima, ključnu ulogu imaju elektronički dokazi, odnosno podaci generirani, pohranjeni ili preneseni putem elektroničkih uređaja. Elektronički dokazi nemaju poseban prioritet u odnosu na klasične dokaze, ali zbog svojih specifičnih karakteristika zahtijevaju posebnu regulaciju. Oni su dostupni samo specijaliziranim istražiteljima,

⁶ Lucija Vejmelka: Terminologija i konceptualizacija seksualnog iskorištavanja djece na internetu, 2020.

često skriveni na mjestima dostupnim uz specijalizirane alate. Zbog toga je često potrebna stručna interpretacija ovih dokaza od strane vještaka, jer informacije s računalnih sustava nisu lako razumljive nespecijaliziranim sudionicima u postupku. Detaljna analiza elektroničkih dokaza ključna je za utvrđivanje njihovih svojstava, povezivanje s drugim dokazima te osiguravanje vjerodostojnosti i integriteta pred sudom ili drugim tijelima. Zbog svoje nestabilnosti, elektronički dokazi se moraju hitno obraditi jer se stanje elektroničkog uređaja stalno mijenja – primjerice, gubitkom električne energije ili automatskim pisanjem novih podataka preko starih. Elektronički dokaz može se izmijeniti ili uništiti tijekom redovite uporabe, s obzirom na to da se stanje memorije uređaja neprekidno mijenja, bilo kao posljedica korisničkih akcija ili automatski putem operativnog sustava. Stoga je ključno da korisnici budu svjesni važnosti pravilnog postupanja s ovim podacima kako bi se očuvala njihova integritet i vjerodostojnost. Korištenje odgovarajućih alata i tehnika od trenutka prepoznavanja i identifikacije relevantnih elektroničkih uređaja od esencijalnog je značaja za uspješno prikupljanje dokaza.

1.3.3. Statistički podaci u Hrvatskoj

Usprkos tome što u Hrvatskoj postoji manjak istraživanja na ovu temu, možemo primijetiti porast ovog kaznenog djela. Na temelju podataka Državnog zavoda za statistiku⁷, moguće je zaključiti da su prijave ovih kaznenih djela u promatranom razdoblju u porastu, što je djelomično rezultat primjene suvremenih i međunarodno umreženih tehnika za detekciju, koje olakšavaju prepoznavanje materijala seksualnog iskorištavanja djece na internetu. Međutim, također se primjećuje da broj optužbi i osuda nije proporcionalan rastu prijave, što sugerira da je nakon identifikacije počinitelja potrebna dodatna edukacija unutar pravosudnog sustava kako bi se ova kaznena djela adekvatno sankcionirala. Istraživanja pokazuju da u nekim slučajevima počinitelji dobivaju vrlo niske kazne koje nisu u skladu s težinom djela. Potrebno je dodatno istražiti razloge zbog kojih kazne za počinitelje ostaju na zakonskom minimumu, zašto se ne izriču dodatne sigurnosne mjere te koji su uzroci zbog kojih se ponekad izriču sankcije u obliku rada za opće dobro. Iako su propisane maksimalne kazne od 10 do 12 godina za ova kaznena djela, u nekim slučajevima sudovi izriču kazne

⁷ Državni zavod za statistiku, Godišnje statističko izvješće o punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, prijavama, optužbama i osudama u 2013., 2014., 2015., 2016., 2017. 2018

koje su bliže zakonskom minimumu nego maksimumu, a za dio počinitelja seksualnog iskorištavanja djece na internetu često se radi o kaznama koje se odslužuju putem rada za opće dobro. Nažalost, s obzirom na porast ovih kaznenih djela i počinitelja, takav pristup kaznenom pravu nije dovoljan da bi se preventivno djelovalo na moguće počinitelje. Izmjene zakona nisu jedini uvjet za sprječavanje, procesuiranje i sankcioniranje iskorištavanja djece u pornografske svrhe; potrebno je osigurati primjerenije kazne, dodatne sigurnosne mjere, zabranu pristupa internetu te praćenje počinitelja i njihovu resocijalizaciju, posebno nakon izlaska iz zatvora. Ovo potvrđuje i Izvješće pravobraniteljice za djecu iz 2018. godine, koje ističe da je: „iznimno važno unaprijediti praksu sudova i državnog odvjetništva... sudovi izriču relativno blage sankcije, rijetko primjenjuju sigurnosne mjere i zabrane obavljanja djelatnosti koje uključuju kontakt s djecom ili zaštitni nadzor nakon izdržane kazne zatvora. Rijetko se izriču mjere opreza koje bi onemogućile osobi za koju se sumnja da je počinila spolno nasilje nad djetetom da dođe u kontakt s djecom.“⁸ Zaključno možemo ustvrditi, kako bi se učinkovitije spriječila i sankcionirala kaznena djela seksualnog iskorištavanja djece na internetu, potrebno je uvesti strože kaznene mjere i sigurnosne mjere, uključujući praćenje počinitelja nakon izlaska iz zatvorskog sustava. Također, važno je unaprijediti praksu pravosudnog sustava kako bi se osigurale adekvatne kazne koje odražavaju ozbiljnost ovih djela.⁹

1.4. Zlostavljači

Zlostavljači se mogu klasificirati prema svom odnosu s djetetom u tri kategorije: članovi obitelji, poznanici i stranci. U većini slučajeva zlostavljači su muškarci, dok žene čine od 5% do 15% zlostavljanja, s tim da neki izvori ukazuju na porast tog postotka i do 40%. Statistički podaci pokazuju da su žene sklonije zlostavljanju dječaka nego djevojčica. Istraživanje Margolin (1991.) pokazalo je da su žene zlostavljači najčešće adolescentice koje su bile angažirane od strane roditelja da čuvaju djecu, a prosječna dob tih zlostavljačica iznosi 17 godina. Žene rijetko zlostavljaju samostalno, češće su suučesnice u zlostavljanju ili su pod prisilom, a najčešće se radi o jednokratnim

⁸ Izvješće pravobraniteljice za djecu, 2018.

⁹ Jakov Jurinić, Lucija Vejmelka, Mijo Galijot: Seksualno iskorištavanje djece na internetu: od povijesnog prikaza do suvremenih trendova, 2020.

slučajevima. Zlostavljanje od strane žena se manje prijavljuje i često ostaje neprepoznato, što dovodi do mišljenja da žene u jednakom postotku zlostavljaju kao i muškarci. Počinitelji spolnog zlostavljanja najčešće su osobe poznate djetetu; otprilike 40% zlostavljača su članovi obitelji, dok oko 46% čine druge poznate osobe. Samo 10% do 30% zlostavljača su nepoznate osobe. Unutarobiteljski zlostavljači čine između jedne trećine i polovine svih zlostavljača djevojčica, dok su zlostavljači dječaka prisutni u manjem postotku. Ovaj oblik zlostavljanja često traje duže i može imati ozbiljne posljedice, posebno u odnosu roditelj-dijete. Iduće istraživanje je ukazalo na to da je 17% žena koje su u djetinjstvu imale ne-biološkog oca bile spolno zlostavljane, dok je samo 2% njih bilo zlostavljano od strane biološkog oca. Djevojke koje žive s očuhom imaju veći rizik od zlostavljanja, a često su zlostavljači članovi šire obitelji poput ujaka, stričeva ili djedova, koji su ili u kontaktu s djecom ili žive u istom kućanstvu. Daljnji rođaci, poznati i žrtvi i roditeljima, češće su zlostavljači nego biološki otac ili ne-biološki otac. Izvanobiteljski zlostavljači najčešće su susjedi, obiteljski prijatelji, vršnjaci, učitelji, dadilje ili treneri, tj. osobe kojima je povjeren individualni kontakt s djecom. Margolin (1991.) ističe da 84% izvanobiteljskog zlostavljanja čine muškarci kojima su povjerena djeca. U posljednje vrijeme posebno se ističu maloljetni zlostavljači, koji čine jednu trećinu svih počinitelja. Vršnjaci često igraju ulogu i zlostavljača i žrtava. Maloljetni zlostavljači odgovorni su za 20% do 30% silovanja i 30% do 60% drugih oblika zlostavljanja. Prosječna dob zlostavljača, prema procjenama žrtava, iznosi između 24 i 30 godina.¹⁰

1.5. Posljedice seksualnog zlostavljanja

Istraživanja posljednjih nekoliko desetljeća pokazuju da spolno zlostavljanje može izazvati mnoge kratkotrajne i dugotrajne psihološke i interpersonalne poteškoće, s potencijalnim utjecajem na funkcioniranje u odrasloj dobi. Iako je teško uspostaviti jasnu uzročno-posljedičnu vezu između zlostavljanja i psiholoških problema, poznato je da reakcije na zlostavljanje variraju; neki pojedinci mogu doživjeti blage simptome, dok drugi pate od ozbiljnijih poteškoća. Posljedice spolnog zlostavljanja često uključuju depresivni poremećaj, koji se javlja u adolescenciji i odrasloj dobi, a žene su pod znatno većim rizikom od razvijanja ovog poremećaja. Uz to, istraživanja sugeriraju da osobe koje su bile zlostavljane u djetinjstvu često doživljavaju suicidalne misli i pokušaje, a

¹⁰ Kristina Sesar, Spolno zlostavljanje djece; Ljetopis socijalnog rada 2009.

postoji i veza između zlostavljanja i raznih psihopatoloških poremećaja, uključujući posttraumatski stresni poremećaj i razne oblike ovisnosti. Žrtve spolnog zlostavljanja često se suočavaju s teškoćama u međuljudskim odnosima i imaju problema s povjerenjem prema partnerima, što dovodi do razvoda i loših odnosa. Osim toga, emocionalne posljedice uključuju osjećaje srama, krivnje i stigmatiziranosti, a zlostavljane žene često pate od niskog samopouzdanja. Spolno zlostavljanje u djetinjstvu može također narušiti stavove o spolnosti i dovesti do seksualnih disfunkcija. Mnogi zlostavljani pojedinci razvijaju impulzivnost i agresivnost, a neke žrtve postaju zlostavljači u svojim odnosima. Fizičke posljedice zlostavljanja također su značajne; žene koje su bile zlostavljane često imaju kronične zdravstvene probleme, a istraživanja pokazuju da su pod većim rizikom od spolno prenosivih bolesti. Zlostavljanje u djetinjstvu može dovesti do problema s tjelesnim izgledom i prehranom, uključujući poremećaje prehrane kao što su bulimija. Na sve to, zlostavljane osobe često koriste supstance kao način suočavanja s traumom, što može dodatno pogoršati njihovo opće stanje i kvalitetu života.¹¹

2. Međunarodna i europska regulacija seksualnog iskorištavanja djece

Međunarodna i europska regulacija seksualnog iskorištavanja djece temelji se na koordiniranim naporima mnogih zemalja, organizacija i institucija koje surađuju na suzbijanju ove vrste kriminala. Ove regulacije imaju za cilj zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja, iskorištavanja i trgovine, s posebnim fokusom na aktivnosti poput dječje pornografije, prostitucije i trgovine djecom.

Među najvažnijim dokumentima koji postavljaju globalne standarde za zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja je Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta iz 1989. godine, koja prepoznaje pravo djece na zaštitu od svih oblika seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Protokol uz ovu konvenciju, poznat kao Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, usvojen je 2000. godine i dodatno ojačava međunarodne norme.

Europska unija, Vijeće Europe i druge regionalne organizacije također su aktivno uključene u izradu zakonskih okvira i preporuka za borbu protiv seksualnog iskorištavanja djece. Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog

¹¹ Kristina Sesar, Spolno zlostavljanje djece; Ljetopis socijalnog rada 2009.

iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (poznata i kao Lanzarote konvencija) usvojena je 2007. godine i obvezuje države potpisnice na kriminalizaciju svih oblika seksualnog iskorištavanja djece, uključujući online aktivnosti i trgovinu djecom.

Također, organizacije poput INTERPOL-a i Europol-a igraju ključnu ulogu u međunarodnoj suradnji u borbi protiv seksualnog iskorištavanja djece, pružajući tehničku podršku i omogućujući razmjenu informacija među policijskim snagama različitih zemalja.

Međunarodne organizacije, poput UNICEF-a i ECPAT International, također aktivno rade na podizanju svijesti o ovom problemu, pružanju pomoći žrtvama te zagovaranju strožih zakona i politika za zaštitu djece.

2.1. Direktiva 2011/93/EU o borbi protiv seksualnog zlostavljanja djece, dječje pornografije i dječje prostitucije

Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća, donesena 13. prosinca 2011., predstavlja ključan pravni instrument Europske unije u borbi protiv seksualnog zlostavljanja djece, dječje pornografije i dječje prostitucije. Ova direktiva zamijenila je Okvirnu odluku Vijeća 2004/68/PUP i unijela značajne promjene u pristupu EU prema kaznenom progonu i prevenciji seksualnog zlostavljanja djece, usklađivanju kaznenih zakona država članica te pružanju zaštite žrtvama. Cilj Direktive je pružiti učinkovitu i koordiniranu kaznenu politiku koja se bavi borbom protiv seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece, uključujući dječju pornografiju i prostituciju, kako bi se osigurala što bolja zaštita djece kao posebno ranjive skupine.

Direktiva uspostavlja minimalne standarde u kaznenopravnom području za sve države članice Europske unije, osiguravajući da se počinitelji kaznenih djela vezanih uz seksualno zlostavljanje djece suoče s odgovarajućim sankcijama. Osim toga, nalaže državama članicama da uvedu preventivne mjere i mjere potpore žrtvama te razviju mehanizme za suradnju u borbi protiv ovih teških kaznenih djela, posebno u digitalnom okruženju. Jedan od ključnih aspekata Direktive jest usklađivanje kaznenih zakona država članica kako bi se osiguralo da svi oblici seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece budu prepoznati i kažnjivi. Ovo uključuje različite oblike seksualnog zlostavljanja djece, dječju pornografiju, iskorištavanje djece u prostituciji,

kao i specifična kaznena djela poput zavođenja djeteta putem interneta, poznatog kao grooming. Svako od ovih kaznenih djela mora biti strogo sankcionirano u nacionalnim zakonodavstvima država članica, čime se jača zaštita djece te kazneni progon počinitelja.

Direktiva također uključuje mjere za povećanje zaštite djece kroz razvijanje programa prevencije i rehabilitacije, kao i jačanje transnacionalne suradnje među državama članicama u borbi protiv seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece putem interneta. Države članice obvezane su osigurati odgovarajuće zakonodavne mjere kako bi se kazneno progonili počinitelji i pružila zaštita žrtvama. To uključuje usklađivanje njihovih nacionalnih kaznenih zakona s minimalnim standardima predviđenim Direktivom, kriminalizaciju svih oblika seksualnog zlostavljanja djece, dječje pornografije i prostitucije, te pružanje specijalizirane pomoći žrtvama, kao što su psihološka podrška i mjere za zaštitu njihove privatnosti tijekom sudskih postupaka.

Posebno je važno da Direktiva zahtijeva kaznenu odgovornost pravnih osoba, čime se omogućuje kazneni progon kompanija ili organizacija koje su omogućile ili sudjelovale u kaznenim djelima seksualnog zlostavljanja djece. Ova odredba proširuje odgovornost na organizacije koje imaju važnu ulogu u zaštiti djece ili one koje su svojim djelovanjem ugrozile prava djece. Kazne predviđene Direktivom su stroge i uključuju zatvorske kazne za seksualno zlostavljanje djece, kao i za proizvodnju, distribuciju i posjedovanje dječje pornografije. Dodatno, oni koji koriste usluge dječje prostitucije također su podložni kaznenom progonu i suočavaju se sa značajnim kaznama. Direktiva predviđa dodatne mjere kao što su zabrana rada s djecom i obvezna rehabilitacija za počinitelje seksualnog nasilja.

Zaštita i pomoć žrtvama jedan je od najvažnijih aspekata Direktive 2011/93/EU. Ona zahtijeva od država članica da uvedu specijalizirane programe za pomoć i podršku djeci koja su bila žrtve seksualnog zlostavljanja, osiguravajući im odgovarajuću medicinsku, psihološku i socijalnu pomoć. Također se stavlja naglasak na to da se prava djeteta moraju poštovati tijekom cijelog pravnog postupka, posebno u smislu zaštite privatnosti djeteta i sprječavanja daljnje traumatizacije tijekom suđenja.

Konačno, Direktiva također zahtijeva od država članica da poduzmu mjere za sprječavanje ponavljanja kaznenih djela od strane počinitelja, uključujući programe rehabilitacije i nadzora kako bi se smanjio rizik od recidivizma. Na ovaj način, Direktiva pruža sveobuhvatan pristup borbi protiv seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece, usmjeravajući se na kazneni progon počinitelja, zaštitu žrtava i preventivne mjere koje će osigurati dugoročno smanjenje ovih kaznenih djela.¹²

2.2 Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (CRC)

Konvencija o pravima djeteta, usvojena 1989. godine, pruža sveobuhvatan pravni okvir za zaštitu djece od svih oblika zlostavljanja i iskorištavanja, uključujući seksualno iskorištavanje. Iako sama Konvencija ne sadrži izričite kaznene odredbe, ona državama potpisnicama nameće obvezu uspostave zakona i mjera kako bi se zaštitila djeca i kaznili počinitelji ovih djela. U ovom kontekstu, Konvencija osigurava obvezu državama da prepoznaju posebnu ranjivost djece i da poduzmu mjere za njihovu zaštitu, te tako definira pravni okvir za prevenciju zlostavljanja i odgovornost država za njegovo sprječavanje.

Dodatno, 2000. godine usvojen je Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji. Ovaj protokol proširuje obveze država, naglašavajući potrebu za kriminalizacijom seksualnog iskorištavanja djece i osiguravanje učinkovitih kaznenih sankcija protiv počinitelja. Protokol također prepoznaje važnost pružanja zaštite i pomoći djeci žrtvama seksualnog iskorištavanja, te uspostave programa rehabilitacije i reintegracije kako bi im se pružila dugoročna podrška.¹³

Ključni članci Konvencije koji se odnose na seksualno iskorištavanje uključuju članak 19., koji obvezuje države da poduzmu zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne mjere za zaštitu djece od svih oblika nasilja, zlostavljanja i iskorištavanja, uključujući seksualno zlostavljanje.¹⁴ Članak 34. posebno se odnosi na sprječavanje dječjeg seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, te zahtijeva od država da poduzmu mjere protiv uključivanja djece u ilegalne seksualne aktivnosti, iskorištavanja djece u

¹² Direktiva 2011/93/EU o borbi protiv seksualnog zlostavljanja djece, dječje pornografije i dječje prostitucije

¹³ Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, 2000.

¹⁴ Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, 1989.; čl. 19

prostituciji ili pornografiji.¹⁵ Članak 35. nadopunjuje ovu obvezu, baveći se sprječavanjem trgovine djecom, uključujući seksualno ropstvo i trgovinu radi seksualnog iskorištavanja.¹⁶ Članak 39. obvezuje države da osiguraju fizičku i psihološku rehabilitaciju i reintegraciju djece žrtava bilo kojeg oblika zlostavljanja, uključujući seksualno iskorištavanje, te im pruže potrebnu skrb i podršku.¹⁷

Ovaj skup međunarodnih pravnih dokumenata čini temelj za uspostavu zakonodavnih i administrativnih mjera u državama potpisnicama kako bi se učinkovito zaštitila djeca i osigurala kaznena odgovornost počinitelja, kao i dugoročna podrška njihova implementacija u praksi varira, a mnoge države i dalje rade na poboljšanju zakonskog okvira i pružanja adekvatne podrške žrtvama seksualnog iskorištavanja.

2.3. Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja

Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, poznata i kao Lanzarote konvencija, usvojena je 2007. godine od strane Vijeća Europe. Ova konvencija je prvi pravno obvezujući međunarodni instrument koji se specifično bavi zaštitom djece od svih oblika seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja. Konvencija postavlja jasne obveze državama članicama kako bi zaštitile djecu, kriminalizirale seksualna djela nad djecom i pružile pomoć žrtvama. Lanzarote konvencija uređuje kaznena djela vezana za seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece na način da kriminalizira različite oblike seksualnog zlostavljanja te nastavno na to, obvezuje države potpisnice da u svoje kaznene zakone uključe i kazne za različite oblike seksualnog zlostavljanja djece. Nastavno na gore navedeno, Konvencija stoga kategorizira različita inkriminirana ponašanja na seksualno zlostavljanje djece te se time države potpisnice obvezuju kriminalizirati seksualno zlostavljanje djece. Konvencija definira seksualno zlostavljanje kao bilo koju vrstu seksualne aktivnosti s djetetom, koja uključuje seksualne odnose, seksualno dodirivanje ili bilo kakvu vrstu seksualne prisile. Zatim navodi seksualno iskorištavanje djece u prostituciji te nastavno na to, države moraju kriminalizirati sve oblike seksualnog iskorištavanja djece u prostituciji. Ovo uključuje angažiranje djece u prostituciji ili bilo kakvo davanje podrške takvim aktivnostima. Konvencija također spominje dječju pornografiju te se Države potpisnice

¹⁵ Ibid. čl. 34.

¹⁶ Ibid. čl. 35.

¹⁷ Ibid. čl. 39.

obvezuju se kriminalizirati proizvodnju, distribuciju, posjedovanje i pristup dječjoj pornografiji. Ovo uključuje bilo kakve aktivnosti vezane uz stvaranje, razmjenu i upotrebu pornografskih materijala koji prikazuju djecu. Ono što se na temelju konvencije također mora kriminalizirati jest tzv. mamljenje djece (grooming), točnije namamljivanje djece s namjerom da se izvede seksualno zlostavljanje, a vrši se često putem interneta ili drugih komunikacijskih sredstava. Na koncu, konvencija se bavi i trgovinom djece, te se države potpisnice obvezuju kriminalizirati trgovinu djecom u svrhu seksualnog iskorištavanja. Ovo uključuje bilo koju vrstu prisilnog ili manipulativnog prebacivanja djece radi seksualne eksploatacije.¹⁸

2.4. Europska konvencija o ljudskim pravima (ECHR) i seksualno zlostavljanje djece

Europska konvencija o ljudskim pravima (ECHR), usvojena 1950. godine od strane Vijeća Europe, pruža temeljni okvir za zaštitu ljudskih prava i sloboda, uključujući zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Iako se Konvencija izravno ne bavi specifično seksualnim iskorištavanjem djece, ključni članci osiguravaju opću zaštitu prava koja se odnose na ovu vrstu kriminala, te obvezuju države članice da poduzmu odgovarajuće mjere za prevenciju i kažnjavanje takvih djela.

Jedan od ključnih članaka ECHR-a relevantan za seksualno iskorištavanje djece je članak 3 koji govori o zabrani mučenja ali daje svoj osvrt vezano za zaštitu djece te općenito zabranjuje mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kaznu. U tom smislu, seksualno zlostavljanje djece jasno spada pod „nečovječno ili ponižavajuće postupanje. Države temeljem ove Konvencije imaju obvezu spriječiti, istražiti i kazniti seksualno zlostavljanje djece kao dio zaštite takvog postupanja.¹⁹

Idući važan članak je članak 4 koji se odnosi na zabranu ropstva i prisilnog rada te se njime zabranjuje ropstvo i prisilni rad. Seksualno iskorištavanje djece, uključujući dječju prostituciju i trgovinu djecom radi seksualnog ropstva, može se svrstati pod ovu odredbu. Države su dužne poduzeti mjere za sprječavanje trgovine djecom i zaštitu djece od seksualnog ropstva.²⁰

¹⁸ Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, 2007.; čl. 18, čl. 19, čl. 20, čl. 23, čl. 22.

¹⁹ Europska konvencija o ljudskim pravima 1950., Vijeće Europe, čl. 3

²⁰ Ibid., čl. 4

Člankom 8, kojim se štiti i nalaže poštovanje privatnog i obiteljskog života, osigurava se pravo na zaštitu privatnosti, tjelesnog integriteta i obiteljskog života. Seksualno zlostavljanje djece, bilo u obitelji ili izvan nje, predstavlja povredu ovog prava. Države moraju osigurati učinkovite mehanizme za zaštitu privatnog života djece, uključujući prevenciju seksualnog zlostavljanja.²¹

Kako bi se žrtvama mogla pružiti djelotvorna zaštita, prema članku 13, svaka osoba koja je žrtva kršenja prava zajamčenih Konvencijom mora imati pristup djelotvornom pravnom lijeku. Djeca žrtve seksualnog iskorištavanja moraju imati pristup pravdi, uključujući mogućnost prijavljivanja i procesuiranja počinitelja, kao i pravnu zaštitu tijekom postupka.²²

Konačno, člankom 14, koji se odnosi na zabranu diskriminacije, zabranjuje se bilo kakva vrsta diskriminacije u uživanju prava zajamčenih Konvencijom. Države moraju osigurati da djeca imaju jednaku zaštitu od seksualnog zlostavljanja bez obzira na njihov spol, dob, etničku pripadnost ili socijalni status.²³

2.5. Praksa Europskog suda za ljudska prava (ESLJP)

Europski sud za ljudska prava (ESLJP), koji provodi Konvenciju, značajno je doprinio zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja kroz svoje presude. U više slučajeva, Sud je zaključio da države imaju pozitivnu obvezu poduzeti sve potrebne mjere za zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja.

Jedan od ključnih slučajeva je M.C. protiv Bugarske. M.C., 14-godišnja djevojčica, tvrdila je da su je dvojica muškaraca seksualno zlostavljala. Zbog straha nije pružala fizički otpor niti je izričito rekla "ne", iako nije dala pristanak na seksualni odnos. Bugarske vlasti odbile su pokrenuti kazneni postupak jer nije bilo dokaza o fizičkoj prisili, što je tada bio ključan uvjet za dokazivanje silovanja. Sud je presudio da Bugarska nije zaštitila M.C. jer su vlasti propustile provesti učinkovitu istragu. Zaključeno je da fizička prisila nije uvijek potrebna za dokazivanje seksualnog zlostavljanja. Bugarska je prekršila članke 3 i članak 8 Europske konvencije o ljudskim pravima, koji štite od nečovječnog postupanja i osiguravaju pravo na privatnost.

²¹ Ibid., čl. 8

²² Ibid., čl. 13

²³ Europska konvencija o ljudskim pravima 1950., Vijeće Europe, čl. 14

Odnosna presuda je proširila razumijevanje seksualnog zlostavljanja, naglašavajući da pristanak mora biti ključan, bez obzira na fizički otpor te na taj način utjecala na reforme zakona o silovanju u Europi.²⁴

Drugi iznimno važan slučaj bio je E. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (2002.). U tom slučaju, četvero djece godinama je bilo zlostavljano od strane očuha. Socijalne službe bile su svjesne opasnosti, ali nisu poduzele adekvatne mjere da zaštite djecu, zbog čega su zlostavljanja nastavila. Sud je zaključio da je Ujedinjeno Kraljevstvo prekršilo članak 3 jer socijalne službe nisu na vrijeme reagirale i zaštitile djecu od zlostavljanja. U tom slučaju, država je odgovorna za zaštitu kada postoji jasna prijetnja. Ova presuda naglašava državnu odgovornost u zaštiti djece i obvezuje države da poduzmu hitne mjere kada su socijalne službe svjesne rizika od zlostavljanja.²⁵

Oba opisana slučaja ističu važnost odgovornosti država u sprječavanju i zaštiti djece od seksualnog i fizičkog zlostavljanja.

3. Analiza pravnog okvira spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u RH

Glava XVII. Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta pruža pravni okvir za zaštitu djece od različitih oblika seksualnog nasilja i eksploatacije. Ova odredba zakona osmišljen je kako bi se jasno definirali počinitelji i njihove kazne, te osigurala sigurnija okolina za najranjivije članove društva.

3.1. Spolna zlouporaba djeteta mlađeg od petnaest godina

Prema Konvenciji o pravima djeteta, dijete je svaka osoba mlađa od 18 godina. Unatoč toj definiciji razlikujemo dvije dobne skupine djeteta koje se mogu pronaći kao žrtve spolnih delikata. Prva od njih se tako odnosi na spolnu zlouporabu djeteta mlađeg od petnaest godina. Članak 158. regulira spolnu zloupotrebu djece mlađe od petnaest godina, propisujući kazne koje se kreću od tri do dvanaest godina zatvora za počinitelje koji izvrše spolni odnos ili s njim izjednačenu spolnu radnju s trećom osobom ili nad samim sobom. Ovaj članak također pokriva situacije u kojima počinitelj navodi dijete da izvrši spolni odnos s trećom osobom ili da sam nad sobom izvrši takvu radnju te propisuje kaznu zatvora od jedne do osam godina. Ukoliko

²⁴ M.C. v. Bulgaria, no. 39272/98, ECHR 2003-XII

²⁵ E. and Others v. the United Kingdom, no. 33218/96, ECHR 2002-I

počinitelj koristi silu, prijetnje ili manipulaciju, kazne se povećavaju, što odražava ozbiljnost takvih djela. Zakon uzima u obzir razliku u dobi između počinitelja i djeteta; ako ta razlika nije veća od tri godine, djelo se ne smatra kaznenim, što može poslužiti kao olakotna okolnost.²⁶ Smisao ove odredbe, koja isključuje kažnjivost ovisno o razlici u dobi između osoba uključenih u spolni odnos, leži u nastojanju da se u osjetljivom razdoblju adolescencije ne kriminaliziraju spolni odnosi među mladim ljudima te na taj način ne ometa njihov prirodan spolni razvoj. Ova pravna norma ima za cilj stvoriti okvir koji će omogućiti mladima da razvijaju međusobne odnose bez straha od pravnih posljedica, pod uvjetom da su ti odnosi zasnovani na uzajamnoj privoli i da razlika u dobi nije takva da bi se mogla smatrati zloupotrebom. Inspiraciju za ovakvo zakonsko rješenje zakonodavac je pronašao u članku 139. švicarskog Kaznenog zakona, koji na sličan način tretira ovu osjetljivu temu. No, Švicarska nije jedina država koja je prepoznala važnost razlikovanja u ovim situacijama. Slične odredbe nalazimo i u kaznenim zakonima drugih europskih država poput Italije, Norveške i Crne Gore, koje također uviđaju nužnost pravnog uređenja ove specifične problematike. Također, Konvencija o zaštiti djece od spolnog iskorištavanja i spolne zlouporabe, koju je donijelo Vijeće Europe, izričito preporučuje uvođenje ovakvih odredbi u zakonodavne sustave država članica. Time se želi osigurati da kazneni zakon razlikuje između kaznenih djela spolnog iskorištavanja djece i situacija u kojima se radi o odnosima među vršnjacima, gdje nema elementa prisile ili zlostavljanja. Ova novina u zakonodavstvu stoga odražava moderniji pristup, usmjeren na zaštitu prava djece i mladih, ali i na promicanje njihovog zdravog emocionalnog i spolnog razvoja.²⁷

3.2. Spolna zlouporaba djeteta starijeg od petnaest godina

Druga dobna skupina djece koja se mogu pronaći kao žrtve spolnih delikata, jesu djeca starija od petnaest godina. U članku 159. se razmatra zlostavljanje djece upravo te dobne skupine, a osobito onih koja su povjerena na odgoj, čuvanje ili brigu. Kazne za počinitelje koji zlostavljaju ovu djecu variraju od tri do osam godina zatvora. Ovaj članak posebno naglašava zlostavljanje od strane članova obitelji, što dodatno ukazuje na ozbiljnost situacije. Djeca starija od 15 godina zakonski smiju stupati u

²⁶ Kazneni zakon, Narodne novine, članak 158.

²⁷ K. Turković, A. Maršavelski: Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010

spolne odnose, no zakon jasno propisuje kaznenu odgovornost za spolne odnose s maloljetnicima starijima od 15 godina u slučajevima gdje je druga strana osoba koja prema maloljetniku ima specifičan odgojni, emocionalni ili autoritativni odnos.²⁸ Ovdje se radi o osobama koje uživaju posebno povjerenje maloljetnika, poput roditelja, posvojitelja, očuha, maćehe, nastavnika, odgojitelja, skrbnika, svećenika, liječnika, trenera i drugih sličnih figura koje su u poziciji moći. Čak i kada je spolni odnos dobrovoljan, zakon prepoznaje da u ovakvim situacijama postoji neravnoteža moći koja može utjecati na slobodu volje maloljetnika. Svrha ove zakonske odredbe je zaštita emocionalnog, psihološkog i spolnog razvoja maloljetnika, jer se pretpostavlja da maloljetnici u tim osjetljivim godinama možda nisu u potpunosti sposobni razlučiti ili obraniti se od mogućeg pritiska koji proizlazi iz odnosa povjerenja i autoriteta. Na taj način zakon nastoji zaštititi njihovu autonomiju i pravo na zdrav razvoj bez vanjskog utjecaja ili iskorištavanja. U slučaju da je spolni odnos prisilan, odnosno da nema pristanka maloljetnika, takvo djelo se kvalificira kao kazneno djelo spolnog odnosa bez pristanka, uz dodatnu otegotnu okolnost zbog ranjivosti žrtve. Maloljetnici su, prema zakonu, posebno ranjiva skupina zbog svoje dobi i manjka životnog iskustva, te je zakonodavac s namjerom uveo strože sankcije za kaznena djela koja uključuju seksualnu zloupotrebu ili iskorištavanje maloljetnih osoba. Time se nastoji osigurati maksimalna zaštita njihovih prava, tjelesnog integriteta i emocionalne sigurnosti.²⁹

3.3. Zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od petnaest godina

Zakon također predviđa zaštitu djece od seksualnog ponašanja koje nije nužno fizičko. Članak 160. definira kaznena djela koja uključuju zadovoljavanje pohote pred djetetom mlađim od petnaest godina. Za takva kaznena djela propisana je kazna do tri godine zatvora, dok teža kaznena djela koja uključuju više oblika zloupotrebe mogu rezultirati ozbiljnijim sankcijama.³⁰ U sadašnjem Zakonu je ispravljena nelogičnost koja je postojala u prethodnoj verziji zakona u vezi s kaznenim djelom zadovoljenja pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom. Prethodno je bilo inkriminirao namjerno izvođenje spolnih radnji pred maloljetnicima, iako djeca starija od 15 godina

²⁸ Kazneni zakon, Narodne novine, članak 159.

²⁹ K. Turković, A. Maršavelski: Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010

³⁰ Kazneni zakon, Narodne novine, članak 160.

prema zakonu imaju pravo stupati u spolne odnose. Takva odredba nije imala smisla jer, ako zakon priznaje pravo maloljetnika starijih od 15 godina na spolne odnose, kažnjavanje izvođenja spolnih radnji pred njima postaje kontradiktorno. Zbog toga je iz uklonjena inkriminacija koja se odnosila na maloljetnike u ovom kontekstu. Time se zakon usklađuje sa stvarnošću spolne slobode osoba starijih od 15 godina. No, kako bi se dodatno osigurala zaštita djece mlađe od 15 godina, uvedena je nova inkriminacija koja sankcionira počinjenje kaznenih djela protiv spolne slobode u prisutnosti djeteta. Ova odredba ima za cilj zaštititi djecu od izlaganja seksualnim radnjama koje mogu negativno utjecati na njihov psihički i emocionalni razvoj. Ova nova inkriminacija će se uvijek pojavljivati u stjecaju s kaznenim djelima protiv spolne slobode, što znači da će takvi slučajevi biti tretirani strože jer će se kazna povećavati u kombinaciji s drugim kaznenim djelima.³¹ Time zakonodavac naglašava ozbiljnost situacija u kojima su djeca izložena seksualnim radnjama, čak i ako nisu izravno uključena u njih. Kroz ovaj mehanizam, zakon postaje stroži prema počiniteljima koji svojim ponašanjem ugrožavaju djetetovu sigurnost, čime se osigurava jača pravna zaštita djece od seksualnog iskorištavanja ili izlaganja neprimjerenim sadržajima.

3.4. Mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba

U članku 161. se obrađuje mamljenje djece za zadovoljenje seksualnih potreba, gdje punoljetne osobe koje namamljuju djecu na spolni susret putem informacijsko-komunikacijskih tehnologija ili na druge načine, riskiraju kazne od šest mjeseci do pet godina zatvora. Također, kaznena djela koja uključuju prikupljanje informacija o djeci s namjerom njihove zloupotrebe dodatno pojačavaju potrebu za zaštitom, te se kažnjava kaznom zatvora do tri godine.³² Kazneno djelo koje je ovdje definirano izrađeno je u skladu s Konvencijom Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Ova odredba ima za cilj pružiti zaštitu djeci od seksualnog iskorištavanja od strane odraslih osoba, osobito onih koje su djecu inicijalno upoznale putem modernih komunikacijskih sredstava, kao što su telefon, internet, chat sobe, online igre ili drugi digitalni kanali. Fokus ovog kaznenog djela je na sprečavanju seksualne zloupotrebe djece kroz manipulaciju i namamljivanje, koristeći digitalne platforme kao polazišnu točku za uspostavljanje kontakta s

³¹ K. Turković, A. Maršavelski: Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010

³² Kazneni zakon, Narodne novine. članak 161.

djetetom. Međutim, zakon prepoznaje da samo uspostavljanje kontakta putem interneta, telefona ili drugih sredstava nije dovoljno za definiranje kaznenog djela. Ključno je da odrasla osoba ne ostane samo na razini komunikacije, već da poduzme dodatne konkretne korake kako bi ostvarila stvarni susret s djetetom, što bi moglo dovesti do seksualnog iskorištavanja ili zloupotrebe. Ove mjere mogu uključivati dogovaranje mjesta i vremena sastanka, pripremanje logistike dolaska do djeteta ili na drugi način konkretiziranje namjere da se fizički sretne s djetetom radi realizacije zloupotrebe.³³ Cilj ove inkriminacije nije samo sankcioniranje same seksualne zloupotrebe, već i sprečavanje da se ona uopće dogodi. Time se odgovornost prebacuje na odraslu osobu u trenutku kada namjera prelazi iz virtualne komunikacije u fazu konkretnog planiranja i poduzimanja koraka ka ostvarivanju stvarnog susreta. Na taj način, zakon nastoji zaštititi djecu od predatora koji koriste suvremene tehnologije za manipulaciju i zloupotrebu povjerenja mladih osoba, te pruža preventivni okvir za intervenciju prije nego što dođe do fizičkog zlostavljanja.

Ova pravna regulativa jasno stavlja do znanja da će svako ponašanje koje uključuje pokušaj iskorištavanja djeteta putem digitalnih medija biti strogo sankcionirano, s ciljem osiguravanja sigurnosti djece u sve složenijem digitalnom okruženju.

3.5. Podvođenje djeteta

Članak 162. Kaznenog zakona odnosi se na kazneno djelo podvođenja djece, kojim se posebno sankcionira namamljivanje ili poticanje maloljetnika na pružanje spolnih usluga. Počinitelji koji se bave takvim radnjama suočavaju se s kaznom zatvora koja iznosi od tri do dvanaest godina. Ovaj članak obuhvaća širok raspon ponašanja kojima odrasle osobe koriste svoj utjecaj ili manipuliraju djecom kako bi ih naveli na spolne aktivnosti u zamjenu za novac, usluge ili druge oblike koristi.

Također, osobe koje koriste spolne usluge djeteta koje je navršilo 15 godina, ali je još uvijek maloljetno, suočavaju se s kaznom zatvora u trajanju od jedne do osam godina.

³³ K. Turković, A. Maršavelski: Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010

Ključni aspekt ovih kaznenih djela jest svijest počinitelja o dobi djeteta. Ako osoba koja koristi spolne usluge djeteta zna ili je trebala znati da je dijete maloljetno, to predstavlja otegotnu okolnost koja pojačava ozbiljnost djela. Kazna zatvora se značajno povećava u slučajevima kada su u počinjenju kaznenog djela korišteni prisila, prijetnja, obmana, prijevara, zloupotreba ovlasti, ili kada je dijete bilo u teškom životnom položaju ili ovisnom odnosu prema počinitelju. U takvim situacijama, kazna se kreće u rasponu od tri do petnaest godina zatvora. Ove otegotne okolnosti prepoznaju dodatnu ranjivost djeteta i brutalnost počinitelja koji koriste nasilje, manipulaciju ili zloupotrebljavaju svoj položaj moći da bi iskorištavali maloljetnike.³⁴

Zakonske odredbe članka 162. jasno naglašavaju ozbiljnost zaštite djece od seksualne eksploatacije. Zakonodavac ovdje ne samo da propisuje stroge kazne za počinitelje, već kroz visoke kaznene okvire i otegotne okolnosti nastoji pružiti maksimalnu zaštitu djeci koja su izložena najtežim oblicima zloupotrebe. Ove mjere osiguravaju da će svaki oblik podvođenja, seksualnog iskorištavanja ili zloupotrebe maloljetnika biti ozbiljno sankcioniran, s ciljem sprečavanja takvih kaznenih djela i pružanja pravne zaštite najranjivijim članovima društva.

3.6. Iskorištavanje djece za pornografiju i pornografske predstave

Dječja se pornografija se inkriminira u tri članka, posebno se inkriminira iskorištavanje djece za pornografiju, iskorištavanje djece za pornografske predstave te upoznavanje djece s pornografijom. Dječja pornografija na računalnom sustavu ili mreži više nije zaseban članak rađen po uzoru na čl. 9. Konvencije o kibernetičkom kriminalu, već je po uzoru na čl. 20 Konvencije Vijeća Europe o zaštiti protiv spolnog zlostavljanja i spolnog iskorištavanja djece uklopljena u jedinstveni članak koji inkriminira sveukupno iskorištavanje djece za pornografiju, s time da ništa od dosadašnjeg sadržaja nije izgubljeno, već je inkriminacija proširena i osuvremenjena sukladno potonjoj Konvenciji. Zabrana iskorištavanja djece za pornografiju odnosi se jednako na svu djecu (dakle i na osobe mlađe od 18 godina). Ta je zabrana tu prvenstveno radi zaštite zdravlja i razvoja djece i tu zaštitu treba jednako pružati svoj djeci bez obzira na njihovu dob. Povrh toga ova inkriminacija ima funkciju prevencije zlostavljanja djece jer istraživanja pokazuju da osobe koje uživaju u dječjoj pornografiji nerijetko spolno zlostavljaju

³⁴ Kazneni zakon, Narodne novine, članak 162.

djecu. Za jednaku zaštitu od seksualnog iskorištavanja sve djece bez obzira na njihovu dob zalaže se i Konvencija o zaštiti djece od spolnog iskorištavanja i spolnog zlostavljanja.³⁵

Kaznena djela povezana s dječjom pornografijom regulirana su člankom 163. Ovdje se počinitelji koji potiču djecu na sudjelovanje u snimanju dječje pornografije suočavaju s kaznama od jedne do deset godina zatvora. Teže kazne se primjenjuju na slučajeve gdje se koristi sila ili prijetnje, što dodatno ukazuje na težinu ovih djela.³⁶

Članak 164. se bavi iskorištavanjem djece za pornografske predstave. Prema ovom članku, počinitelji koji namamljuju, vrbuju ili potiču djecu na sudjelovanje u pornografskim predstavama suočavaju se s kaznama od jedne do deset godina zatvora. Također, oni koji zarađuju od pornografskih predstava u kojima sudjeluje dijete, ili na bilo koji način iskorištavaju dijete, mogu biti kažnjeni zatvorom od jedne do dvanaest godina. U slučajevima kada se dijete prisili na sudjelovanje u takvim predstavama, kazne se penju na razinu od tri do dvanaest godina zatvora. Članak također predviđa kazne za gledanje pornografskih predstava uživo ili putem komunikacijskih sredstava, uz uvjet da je počinitelj znao ili je morao znati da u predstavi sudjeluje dijete.³⁷

3.7. Upoznavanje djece s pornografijom

Osoba koja djetetu mlađem od 15 godina proda, pokloni, prikaže ili na bilo koji način učini pristupačnim materijale pornografskog sadržaja, bilo putem javnog izlaganja, računalnih sustava, mreža, medija za pohranu računalnih podataka ili na bilo koji drugi način, počinit će kazneno djelo. Ovo uključuje spisateljske, slikovne, audiovizualne sadržaje ili druge predmete pornografskog sadržaja, kao i prikazivanje pornografskih predstava. Za takva djela propisana je kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina. Ova odredba ima jasnu svrhu zaštite djece od izlaganja neprimjerenim i štetnim materijalima koji mogu negativno utjecati na njihov psihološki i emocionalni razvoj. Zakon prepoznaje da djeca mlađa od 15 godina nisu sposobna adekvatno razumjeti ili se obraniti od ovakvih sadržaja, te su stoga potrebne stroge kaznene mjere kako bi se spriječilo da budu izložena pornografskim

³⁵ K. Turković, A. Maršavelski: Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010

³⁶ Kazneni zakon, Narodne novine članak 163.

³⁷ Ibid., članak 164.

materijalima, bilo svjesno ili nesvjesno. Osim kazne zatvora, zakon nalaže oduzimanje i uništavanje svih materijala, predmeta, uređaja, računalnih programa ili podataka koji su bili korišteni za počinjenje kaznenog djela. Ovi predmeti se smatraju sredstvom kaznenog djela i kao takvi ne mogu biti zadržani niti ponovno korišteni. Dobit ostvarena putem takvih aktivnosti također će biti oduzeta, kako bi se spriječilo bilo kakvo financijsko ili drugo materijalno okorištavanje kriminalnim djelima. Nadalje, u slučajevima kada su određene prostorije korištene za počinjenje ovog kaznenog djela, zakon omogućuje da se te prostorije privremeno ili trajno zatvore. Ova mjera ima za cilj spriječiti ponavljanje kaznenih djela u istim prostorima te osigurati da mjesta koja su bila iskorištena za distribuciju ili prikazivanje pornografskih sadržaja djeci budu uklonjena iz daljnje uporabe.

Cjelokupna regulacija usmjerena je na pružanje sveobuhvatne zaštite djece i onemogućavanje zloupotrebe digitalnih ili fizičkih sredstava za njihovo izlaganje pornografskim sadržajima, s naglaskom na strogo kažnjavanje počinitelja i preventivne mjere koje štite društvo od ponavljanja ovakvih kaznenih djela.³⁸

3.8. Teška kaznena djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanje djece

Na kraju, članak 166. se bavi teškim kaznenim djelima koja uključuju spolno zlostavljanje i iskorištavanje djece. Ako se djetetu nanese teška tjelesna ozljeda ili emocionalna trauma, kazne za počinitelje variraju od pet do petnaest godina zatvora, ovisno o težini djela. U slučajevima gdje je došlo do smrti djeteta kao posljedice zlostavljanja, počinitelji se suočavaju s kaznom zatvora od najmanje deset godina, što naglašava izuzetnu ozbiljnost ovih kaznenih djela.³⁹

Ovo poglavlje zakona naglašava važnost zaštite djece od svih oblika seksualnog nasilja i iskorištavanja te postavlja jasne smjernice za kažnjavanje počinitelja, što je ključno za očuvanje sigurnosti i dobrobiti djece u društvu.

³⁸ Kazneni zakon, Narodne novine, članak 165.

³⁹ Ibid, članak 166.

4. Zaštita djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece

Zaštita djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja jedan je od najvažnijih izazova suvremenog društva. Djeca su posebno ranjiva skupina, a njihovo pravo na sigurnost i zaštitu od nasilja ključni su za njihov zdrav razvoj i dobrobit. Seksualno iskorištavanje može imati dugotrajne emocionalne, psihološke i fizičke posljedice na žrtve, a često ostavlja neizbrisive ožiljke.

U posljednjim desetljećima, globalna zajednica, uključujući Europsku uniju, prepoznala je potrebu za snažnijim mjerama i politikama usmjerenim na prevenciju zlostavljanja djece. Razvijene su različite inicijative, protokoli i programi koji se bave ovom problematikom, uključujući integraciju službi koje pružaju podršku žrtvama.

Ove mjere uključuju edukaciju djece o njihovim pravima, podizanje svijesti među odraslima, kao i suradnju između institucija poput škola, policije i socijalnih službi. Kroz sveobuhvatan pristup, cilj je stvoriti sigurnije okruženje za djecu, osnažiti ih i osigurati da su zaštićena od svih oblika nasilja, uključujući seksualno iskorištavanje.⁴⁰

4.1. Registar seksualnih prijestupnika i njegova uloga u zaštiti djece

Sjedinjene Američke Države imaju nacionalni registar seksualnih prijestupnika (National Sex Offender Registry), koji prati i pruža informacije o osobama osuđenim za seksualne prijestupe, uključujući zlostavljanje djece. Ovaj registar dio je šireg sustava poznatog kao Megan's Law, koji omogućuje javnosti pristup informacijama o seksualnim prijestupnicima.

Registar kao takav, „Megan's Law“ nazvan po Megan Kanka, djevojčici koju je ubio seksualni prijestupnik, omogućuje javnu dostupnost informacija o seksualnim prijestupnicima. Ova inicijativa uvedena je kako bi se spriječilo ponavljanje seksualnih prijestupa, posebno nad djecom. Nastavno, Zakon je uspostavljen 1996. godine, kada je savezna vlada SAD-a zahtijevala od svih država da imaju sustave za obavještanje javnosti o seksualnim prijestupnicima.⁴¹

⁴⁰ UNICEF: „Zaštita djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja.“

⁴¹ Megan's Law - US Department of Justice – Informacije o registraciji seksualnih prijestupnika Megan's Law DOJ

U kontekstu istoga, postoji centralizirana baza podataka na nacionalnoj razini, koja omogućuje pretraživanje osoba registriranih kao seksualni prijestupnici u bilo kojoj državi SAD-a. Stranica prikuplja informacije iz državnih i lokalnih registara, a nosi naziv National Sex Offender Public Website (NSOPW). Web stranica NSOPW pruža javnosti besplatan pristup podacima, uključujući ime prijestupnika, adresu, opis zločina i fotografiju.⁴²

Iz navedenog registra, javnost ima pristup informacijama o seksualno registriranim prijestupnicima kao što su ime, adresa, fotografija i fizički opis prijestupnika, zatim opis počinjenog kaznenog djela, datum njegove osude te pravne obveze, kao što su ograničenja pristupa školama ili parkovima. Ono što je uistinu zanimljivo jest to da su osobe osuđene za seksualne prijestupe dužne se samostalno registrirati kod lokalnih vlasti nakon puštanja na slobodu, a moraju redovito ažurirati svoje podatke. Ova obveza traje od nekoliko godina do doživotno, ovisno o ozbiljnosti kaznenog djela. Nepridržavanje ovih obveza može rezultirati dodatnim kaznama. Registar i objava podataka koriste se kako bi se spriječila ponovna kaznena djela, odnosno kako bi se postigla prevencija recidivizma. Lokalne zajednice, škole i policija mogu koristiti te podatke kako bi bile svjesne potencijalnih prijetnji i poduzele odgovarajuće mjere zaštite.⁴³

Neki stručnjaci i organizacije za ljudska prava kritiziraju registar zbog stigmatizacije i ograničenja koja nameće osobama koje su odslužile kazne. Također se postavlja pitanje hoće li javna dostupnost tih informacija stvarno smanjiti broj ponovnih kaznenih djela ili samo dovesti do društvene marginalizacije prijestupnika.

Adam Walsh Child Protection and Safety Act iz 2006. godine je zakon donesen u Sjedinjenim Američkim Državama s ciljem jačanja zaštite djece od seksualnih predatora. Nazvan je po Adamu Walshu, dječaku koji je otet i ubijen 1981. godine, a čiji je slučaj izazvao veliku pažnju javnosti. Ključni elementi zakona uključuju registraciju seksualnih delikvenata, postavljanje strožih zahtjeva za registraciju, uključujući provjere pozadine i praćenje lokacije. Zatim jedinstveni nacionalni registar, odnosno uspostavljanje registra koji omogućava lakši pristup informacijama o delikventima, uvođenje strožih kazni za seksualne zločine, posebno za ponavljače te

⁴² National Sex Offender Public Website (NSOPW) – Službeni nacionalni registar NPSOW

⁴³ New York State, Division of Criminal Justice Services, n.d.

sadržava i program prevencije, točnije poticaj za program prevencije i edukacije o zaštiti djece.⁴⁴ Zakon je značajno utjecao na praćenje seksualnih delikvenata, ali je također kritiziran zbog mogućih problema s privatnošću i rehabilitacijom počinitelja.

Zatim, nastavno na prethodno opisani Zakon, idući važan zakon u ovom kontekstu je SORNA, ili Zakon o registraciji i obavještanju seksualnih delikvenata, dio je Zakona o zaštiti djece Adama Walsh iz 2006. godine. SORNA zahtijeva od seksualnih delikvenata da se registriraju u državnim i lokalnim registrima. To uključuje pružanje informacija o identitetu, adresi, mjestu zaposlenja i drugim relevantnim podacima. Delikventi se klasificiraju u različite kategorije prema težini zločina, što utječe na trajanje obaveznog registracijskog razdoblja. Na primjer, neki delikventi moraju ostati registrirani od 15 godina do doživotno, ovisno o težini svojih zločina. SORNA također propisuje da države moraju obavijestiti javnost o seksualnim delikventima, omogućujući pristup informacijama putem internetskih stranica ili drugih sredstava. Ove informacije uključuju imena, fotografije i adrese delikvenata. Zakon postavlja standarde za međudržavnu razmjenu informacija o seksualnim delikventima, olakšavajući praćenje delikvenata koji se sele između država. Države koje ne usklade svoje zakone s SORNA-om mogu se suočiti s smanjenjem federalne pomoći.⁴⁵ SORNA ima za cilj jačanje zaštite djece i informiranje zajednice o potencijalnim opasnostima, ali je također bio predmet rasprava.

4.1.1. Registar seksualnih prijestupnika i Hrvatska

Uvođenje registra seksualnih prijestupnika poput onog u Sjedinjenim Američkim Državama u Hrvatsku izaziva složena pitanja i zahtijeva balansiranje između zaštite djece i prava pojedinaca. Uvođenje registra seksualnih delikvenata ima svoje prednosti i nedostatke koji zaslužuju pažnju. S jedne strane, javni registar mogao bi značajno doprinijeti zaštiti djece i prevenciji seksualnih zločina. Omogućujući roditeljima i zajednicama da budu svjesni potencijalnih prijetnji, registar bi im pomogao da bolje zaštite svoju djecu. Također, transparentnost podataka o prijestupnicima može poslužiti kao preventivna mjera, odvratiti prijestupnike od ponavljanja zločina i podići svijest javnosti o opasnostima. Osim toga, registar bi mogao poboljšati suradnju među

⁴⁴ Congress.gov

⁴⁵ Congress.gov; Sex Offender Registration and Notification Act

institucijama poput policije, škola i socijalnih službi. Ove institucije bi mogle brže i učinkovitije reagirati na prijetnje, što bi dodatno osnažilo sigurnost zajednice.⁴⁶

S druge strane, postoje ozbiljne brige oko stigmatizacije i reintegracije prijestupnika. Javni registar može otežati njihov povratak u društvo, što bi moglo dovesti do društvene izolacije i povećati rizik od ponovnog kriminala. Istraživanja u SAD-u ne pokazuju jasno da registri značajno smanjuju stopu ponovnog počinjenja kaznenih djela; u nekim slučajevima, oni čak mogu povećati stigmatizaciju prijestupnika bez stvarne koristi za sigurnost. Također, objavljivanje osobnih podataka može predstavljati kršenje prava na privatnost, osobito ako se prijestupnik reformirao i više ne predstavlja prijetnju. Ova pitanja prava i privatnosti zahtijevaju pažljiv pristup. Uz to, potrebno je uspostaviti jasne kriterije za to tko bi bio uključen u registar, koliko dugo bi osoba ostala u njemu i kako bi se upravljalo podacima. Zakonodavstvo bi moralo biti precizno kako bi se izbjegle zloupotrebe i kršenje prava pojedinaca. Ova kompleksna pitanja čine temu registra seksualnih delikvenata složenom i izazovnom, zahtijevajući pažljivu analizu svih aspekata.⁴⁷

Uvođenje registra seksualnih prijestupnika u Hrvatsku predstavlja osjetljivu temu koja zahtijeva pažljivo razmatranje. Dok bi takav registar mogao imati pozitivne aspekte, posebno u zaštiti djece, ključno je osigurati da sustav bude uravnotežen i pravičan. Ako bi se Hrvatska odlučila za uspostavu ovakvog registra, važno je da bude dostupan samo određenim institucijama i službama, poput policije, škola i socijalnih službi, a ne široj javnosti. Time bi se mogla smanjiti stigmatizacija prijestupnika koji su odslužili svoje kazne. Također, zakon treba jasno definirati tko se treba registrirati, koliko dugo će trajati registracija i kako će se razlikovati kaznena djela prema ozbiljnosti. Bitno je da se ne stvara jedinstven pristup za sve, već da se uzmu u obzir specifične okolnosti pojedinačnih slučajeva. Osobe koje su prošle rehabilitaciju i više ne predstavljaju prijetnju trebaju imati mogućnost brisanja iz registra nakon određenog vremena. Ovaj pristup bi omogućio pravedniji sustav koji poštuje ljudska prava i daje priliku za reintegraciju u društvo. Sustav mora biti prilagođen društvenim potrebama i poštivati pravo na pravedno postupanje prema svima, kako bi se postigao balans između

⁴⁶ Šojat, S. (2018). "Prava djece i seksualni delikventi: izazovi i rješenja."

⁴⁷ Mlinarić, I. (2017).: „Reintegracija seksualnih delikvenata: izazovi i pristupi“, „Pravni život

zaštite javnosti i zaštite prava pojedinca. Ova tema zahtijeva široku raspravu i promišljanje kako bi se donijela najbolja rješenja za sve uključene.⁴⁸

4.2. Strategija EU-a o pravima djeteta i europsko jamstvo za djecu

Strategija EU-a o pravima djeteta, usvojena 2021. godine, predstavlja ambiciozan okvir za zaštitu i promicanje prava djece unutar Europske unije. Ova strategija naglašava važnost uključivanja djece u procese donošenja odluka koji se tiču njihovih života i osiguranje da se njihova prava poštuju u svim aspektima društva.

Jedan od ključnih elemenata strategije je "Europsko jamstvo za djecu", koje ima za cilj osigurati da svako dijete u EU-u ima pristup osnovnim uslugama i resursima, uključujući obrazovanje, zdravstvenu skrb i adekvatne životne uvjete. Ova inicijativa prepoznaje da su djeca posebno ranjiva i da je potrebno stvoriti uvjete koji će im omogućiti da se razvijaju i ostvaruju svoj puni potencijal.

Strategija također naglašava potrebu za borbom protiv siromaštva i socijalne isključenosti djece, kao i za jačanjem zaštite djece od nasilja, zlostavljanja i iskorištavanja. Pored toga, EU se obvezuje na promicanje jednakosti među djecom, bez obzira na njihov spol, etničku pripadnost ili socio-ekonomski status.

Za postizanje ovih ciljeva, EU planira suradnju s državama članicama, nevladinim organizacijama i međunarodnim partnerima kako bi se osigurala učinkovita provedba i praćenje strategije. Ona predstavlja ključan korak prema stvaranju pravednijeg i sigurnijeg okruženja za djecu unutar Europske unije.⁴⁹

4.3. Pojam Barnahus/MDIA usluga za žrtve

Barnahus, što na švedskom znači „kuća za djecu“, predstavlja integrirani pristup pružanju usluga djeci žrtvama seksualnog zlostavljanja. Ovaj model, razvijen u Skandinaviji, usmjeren je na stvaranje sigurnog i podržavajućeg okruženja u kojem djeca mogu dobiti sve potrebne usluge na jednom mjestu. To uključuje medicinsku pomoć, psihološku podršku, pravne usluge i socijalnu pomoć, čime se smanjuje potreba

⁴⁸ Večernji list: "Zakon o seksualnim delikventima: što donosi, a što oduzima?"

⁴⁹ Europska komisija (2021). „EU Strategy on the Rights of the Child“

za višestrukim posjetima različitim institucijama, što može biti traumatsko iskustvo za žrtve.

Jedan od ključnih elemenata Barnahus modela je fokus na prava djece i njihov aktivni angažman u procesu. Stručnjaci su educirani o specifičnostima traume kod djece, a djeca su poticana da izraze svoja iskustva i osjećaje. Ovaj pristup pomaže minimizirati dodatni stres i anksioznost, omogućavajući djeci da se usmjere na oporavak.

Uz Barnahus model, postoji i MDIA (Multi-Disciplinary Investigation Approach), timski pristup koji uključuje različite stručnjake u istraživanju slučajeva seksualnog zlostavljanja. Ovaj model naglašava važnost suradnje između policije, socijalnih službi i drugih institucija, osiguravajući da se svaki aspekt slučaja pravilno obrađuje i da se žrtvama pruža sveobuhvatna podrška. MDIA omogućava stručnjacima da razmjenjuju informacije i resurse, što dodatno osnažuje zaštitu djece.

Barnahus i MDIA modeli usluga za žrtve imaju značajne prednosti, uključujući smanjenje trauma, holističku podršku i uključivanje djece u proces oporavka. Ovi pristupi omogućuju djeci da primaju prilagođene usluge koje im pomažu da se brže oporave i jačaju njihovu autonomiju.

Barnahus model sve se više usvaja u europskim zemljama, s uspješnim implementacijama u Švedskoj, Islandu, Norveškoj i Danskoj. Unatoč uspjesima, postoje izazovi u implementaciji, poput potreba za dodatnim financiranjem, edukacijom stručnjaka i podizanjem javne svijesti o pravima djece. U budućnosti je ključno nastaviti promicati ove modele kako bi se osigurala sveobuhvatna zaštita djece i njihova prava.⁵⁰

U Hrvatskoj se postupno razvija model integrirane zaštite djece žrtava zlostavljanja, inspiriran konceptom Barnahus. Iako Hrvatska još nije u potpunosti usvojila ovaj model, postoje značajne inicijative koje se fokusiraju na pružanje sveobuhvatne podrške djeci i njihovim obiteljima. Jedna od ključnih inicijativa je „Zagreb – centar za djecu“, koja je dio projekta „Zagreb - dječji grad“. Ova inicijativa ima za cilj osigurati integrirani pristup uslugama u kriznim situacijama, uključujući

⁵⁰ "Barnahus: A European Model for Child Victims of Sexual Violence." European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)

zlostavljanje, omogućujući djeci i obiteljima pristup medicinskoj, psihološkoj i pravnoj podršci na jednom mjestu.⁵¹

Osim toga, Centar za pružanje usluga u zajednici igra važnu ulogu u zaštiti djece i mladih, surađujući s institucijama i nevladinim organizacijama kako bi pružio podršku žrtvama zlostavljanja. Ovi centri rade na edukaciji i pružanju pomoći djeci, razvijajući protokole za postupanje u slučajevima zlostavljanja i stvarajući sigurno okruženje za oporavak.⁵²

Hrvatska mreža protiv nasilja također je značajan faktor, jer okuplja različite aktere koji se bave zaštitom djece i prevencijom nasilja, potičući suradnju i razmjenu informacija. Uz to, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku provodi razne programe usmjerene na zaštitu djece, s ciljem poboljšanja sustava podrške. Ove inicijative i resursi predstavljaju važan korak prema razvoju integriranog sustava zaštite djece u Hrvatskoj, iako je potrebno dodatno raditi na uspostavljanju sveobuhvatnijeg modela koji će pružiti učinkovitu podršku djeci žrtvama zlostavljanja.⁵³

4.4. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja

Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja ključan je dokument koji pruža jasne smjernice za učinkovito i osjetljivo postupanje s slučajevima seksualnog nasilja. Njegova svrha je osigurati da svi uključeni akteri – policija, socijalne službe, zdravstvene ustanove i pravni sustav – razumiju svoje uloge i odgovornosti, te da žrtve dobiju pravilan i pravodoban tretman.

Kada se prijavi slučaj seksualnog nasilja, protokol postavlja osnovne korake za postupanje, uključujući način na koji žrtve ili svjedoci mogu prijaviti zlostavljanje te postupke koje treba slijediti nakon prijave. Brzo i pravovremeno reagiranje ključno je za osiguranje sigurnosti žrtava i pružanje potrebne pomoći. Protokol također detaljno opisuje procjenu i istraživanje slučaja, naglašavajući važnost prikupljanja i

⁵¹ Zagreb – centar za djecu: Inicijativa unutar "Zagreb – dječji grad", zagrebdijete.hr

⁵² Centar za pružanje usluga u zajednici: "Centar za pružanje usluga u zajednici", cpuz.hr

⁵³ Hrvatska mreža protiv nasilja; Djeca prva

dokumentiranja dokaza na način koji je osjetljiv prema potrebama žrtava. Ova faza zahtijeva profesionalnost i pažnju, kako bi se osigurala pravda i zaštita prava žrtava.

U pogledu pružanja podrške žrtvama, protokol definira vrste pomoći koje treba osigurati. Medicinska pomoć, psihološka podrška i pravna pomoć ključni su elementi koji pomažu žrtvama u oporavku i traženju pravde. Osiguravanje da žrtve imaju pristup ovim resursima pomaže im da se nose s posljedicama zlostavljanja i procesom pravde.

Koordinacija među različitim institucijama i stručnjacima također je naglašena u protokolu. Suradnja između policije, socijalnih službi, zdravstvenih ustanova i pravnih tijela omogućuje usklađenost i učinkovitost u postupanju, čime se povećava uspješnost zaštite žrtava i provođenja pravde.

Zaštita privatnosti i prava žrtava je od posebne važnosti. Protokol osigurava da se identitet žrtava čuva, te da se informacije o njima koriste isključivo u skladu s pravnim i etičkim standardima.

Uspješna implementacija protokola ovisi o kontinuiranoj obuci i obrazovanju stručnjaka uključenih u ovaj proces. Redovita edukacija pomaže u održavanju visokih standarda i prilagodbi protokola novim izazovima i saznanjima u području zaštite žrtava seksualnog nasilja.⁵⁴

4. Analiza presuda Županijskog suda u Zadru

Kaznena presuda protiv S.R.-a odnosi se na iznimno teška kaznena djela koja je počinio nad svojom maloljetnom kćeri M.R. i suprugom G.R. Tijekom više godina, sustavno je zlostavljao i spolno iskorištavao kćer, dok je svoju suprugu podvrgavao psihičkom i fizičkom nasilju, uključujući i prisilne spolne odnose.

Prvo kazneno djelo zabilježeno je 2001. godine, kada je M.R. bila mlađa od 15 godina. Optuženik je iskoristio njezinu emocionalnu i fizičku nezrelost te je u više navrata, odvevši je u šumu, nad njom izvršio spolni odnos. M.R. se protivila, jasno izražavala bol i nelagodu, no S.R. je nastavio sa svojim postupcima. Nakon što bi ju sa automobilom, dovezao u šumu u nakani zadovoljenja svog spolnog nagona, a iskorištavajući emocionalnu i fizičku nezrelost svoje kćerke, zbog čega ona nije mogla

⁵⁴ Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske: „Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja“; mup.hr

pružiti otpor niti shvatiti njegovo postupanje, najprije ju je premjestio na zadnje sjedalo automobila, te joj objašnjavao što će učiniti, da će ona bolje znati od njezinih prijateljica i da to ništa ne boli, nakon čega ju je skinuo, te obavio sa njom spolni odnos, iako mu je kćer M. rekla da je boli i da ne želi to.

Ovaj zločin označio je početak dugogodišnjeg zlostavljanja koje je uključivalo redovite spolne odnose prisilom, dok je žrtva bila nemoćna pružiti otpor zbog ovisnosti o ocu.

Zlostavljanje se nastavilo između 2004. i 2006. godine, kada je M.R., zbog prisilnog spolnog odnosa s ocem, zatrudnjela i u travnju 2006. rodila dijete. Dakle, s drugom osobom bez njezinog pristanka izvršio spolni odnošaj a djelo je počinjeno prema bliskoj osobi koja je ostala trudna.

Optuženik je i dalje ponavljao svoje nasilje nad kćeri, a nakon što je ona ponovno zatrudnjela 2007. godine, bila je prisiljena izvršiti pobačaj. Ista stvar dogodila se i 2008. godine, kada je M.R. opet ostala trudna, što je također završilo pobačajem. Ti događaji pokazuju kontinuirano seksualno zlostavljanje nad žrtvom, koja je bila zarobljena u krugu nasilja i zlostavljanja unutar vlastite obitelji.

Osim što je zlostavljao kćer, S.R. je bio nasilan i prema svojoj supruzi G.R. U ožujku 2016. godine, nakon višegodišnjeg psihičkog i fizičkog maltretiranja, prisilio je suprugu na spolni odnos protiv njezine volje. Taj čin je bio posebno ponižavajući, jer je prethodio fizičkim napadima i verbalnom zlostavljanju, što je G.R. dovelo do stanja šoka i depresije. U tom stanju, ona nije bila u mogućnosti pružiti otpor, što je optuženik iskoristio kako bi ju dodatno podvrgnuo seksualnom nasilju.

Optuženik je tijekom suđenja negirao krivnju. Tvrdio je da nije biološki otac djeteta koje je rodila njegova kći, te je odbacivao optužbe o spolnim odnosima s njom. Također je pokušao osporiti nalaze vještaka, ali sud je njegove tvrdnje ocijenio kao nevjerodostojne. Svjedoci, uključujući same žrtve, detaljno su opisali događaje i njihove posljedice, dok su biološka vještačenja potvrdila S.R.-ovu odgovornost za kaznena djela.

Tijekom suđenja, sud je proveo opsežan dokazni postupak. M.R. i G.R. su u svojim svjedočenjima opisale dugogodišnje nasilje koje su pretrpjele. M.R. je svjedočila

o tome kako je otac nad njom vršio spolne odnose od njezine dvanaeste godine, iskorištavajući njezinu nemoć i zavisnost o njemu. G.R. je svjedočila o fizičkom i psihičkom zlostavljanju kojem je bila podvrgnuta, kao i o prisilnim spolnim odnosima koje je S.R. nad njom vršio unatoč njezinu protivljenju.

Sud je na temelju svih prikupljenih dokaza i svjedočenja zaključio da je S.R. odgovoran za počinjenje teških kaznenih djela spolnog zlostavljanja, iskorištavanja djeteta i nasilnih spolnih odnosa. Njegova djela bila su planska, dugotrajna i izrazito nasilna, a žrtve su bile u potpunosti ovisne o njemu, što je dodatno pogoršalo prirodu zločina.

Sud je proglasio S.R.-a krivim za teška kaznena djela spolnog zlostavljanja maloljetne kćeri M.R. i prisilnog spolnog odnosa sa suprugom G.R. Za počinjeno kazneno djelo spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta – teško kazneno djelo spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta po članku 166. stavak 2. u svezi članka 158. stavak 5. i stavak 1. Kaznenog zakona Sud je utvrdio kaznu zatvora u trajanju od 15 (petnaest) godina. Za drugo djelo, odnosno za kazneno djelo protiv spolne slobode – teško kazneno djelo protiv spolne slobode po članku 154. stavak 1. točka 1. i 7. u svezi članka 152. stavak 1. Kaznenog zakona – utvrđuje se kazna zatvora u trajanju od 10 (deset) godina. Za treće djelo, odnosno kazneno djelo protiv spolne slobode – teško kazneno djelo protiv spolne slobode po članku 154. stavak 1. točka 1. i 7. u svezi članka 152. stavak 1. Kaznenog zakona – utvrđuje se kazna zatvora u trajanju od 10 (deset) godina. Za četvrto djelo, odnosno kazneno djelo protiv spolne slobode – teško kazneno djelo protiv spolne slobode po članku 154. stavak 1. točka 1. i 7. u svezi članka 152. stavak 1. Kaznenog zakona – utvrđuje se kazna zatvora u trajanju od 10 (deset) godina. Za peto djelo, odnosno kazneno djelo protiv spolne slobode – teško kazneno djelo protiv spolne slobode po članku 154. stavak 1. točka 1. i točka 3. u svezi članka 152. stavak 1. Kaznenog zakona – utvrđuje se kazna zatvora u trajanju od 9 (devet) godina.

Uzimanjem u obzir naprijed utvrđenih pojedinačnih kazni zatvora kao utvrđenih, a temeljem odredbe o stjecaju kaznenih djela iz članka 51. stavak 1. i stavak 2. u svezi

odredbe članka 46. stavak 1. i stavak 3. Kaznenog zakona, optuženik S.R., osuđen je na jedinstvenu kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 40 (četrdeset) godina.⁵⁵

Analiza druge presude odnosi se na presudu Županijskog suda u Zadru u predmetu protiv optuženika M. M., rođenog 8. rujna 1953. godine. Optuženik, koji je umirovljenik s osnovnom školom i radnim iskustvom kao vozač, bio je optužen za kazneno djelo prema članku 158. Kaznenog zakona.

Optuženi M. M. je državljanin Hrvatske, razveden i otac dvoje odrasle djece. Tijekom suđenja, koje se održalo na više javnih rasprava, sud je bio sastavljen od predsjednika vijeća, suca porotnika i zapisničara. M. M. je bio neosuđivan do ovog postupka. Županijski sud u Zadru donio je presudu kojom optuženika M.M. proglašava krivim što je dana 25. kolovoza 2013. godine, nakon što je u stan došla maloljetna L. Ć., za koju je znao da nije navršila 15 godina, a koja je od njega htjela posuditi cigaretu, u cilju zadovoljenja spolnog nagona sa njom, nakon što je ona odbila njegov prijedlog da ostane u stanu, najprije zaključao ulazna vrata stana, a onda ju grubo uhvatio za ruku i dovukao do kreveta te gurnuo na leđa, pa iako mu je ona govorila da je pusti, skinuo je, a potom legao na nju držeći joj jednu ruku na ustima, pri čemu ju je udario dlanom po licu budući se stalno micala, da bi potom savladavši joj na opisani način otpor i uz pomoć težine svoga tijela, skinuo i svoje hlače, te svoje spolovilo stavio u spolovilo djeteta i izvršio spolni odnos s njom, dakle, izvršio spolni odnošaj s djetetom mlađim od petnaest godina uz primjenu sile, čime je počinio kazneno djelo spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta – spolnom zlouporabom djeteta mlađeg od petnaest godina iz čl. 158. st. 5. u svezi st. 1. Kaznenog zakona/11, pa se temeljem citirane zakonske odredbe iz čl. 158. st. 5. Kaznenog zakona/11 osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 4 (četiri) godine.

Optuženik M. M. u odnosu na optužbu je istakao da se ne smatra krivim.

Svjedokinja (oštećena/žrtva) L. Ć. u svom je iskazu u bitnome navela da je optuženik M. M. susjed njezine majke jer da žive u istoj zgradi, da je kod optuženika znala otići po mlijeko kada bi ju mama poslala, ali da se kod optuženika u njegovom

⁵⁵ Presuda Županijskog suda u Zadru, posl.br.: 4 K-5/17

stanu nije nikada dugo zadržavala; da je i optuženik dolazio kod njezine mame u stan na kavu ili slično, ali ne često, a to da zna jer da je tada i ona bila kod majke.

Dana 25. kolovoza 2013. godine da je kod optuženika u njegov stan otišla po – cigaretu, da joj je optuženik nakon što je ona kucala na njegova ulazna vrata stana - otvorio vrata njegovog stana, da mu je rekla da je došla po cigaretu i da mora ići odmah u dućan kupiti mlijeko jer da joj je majka rekla da kupi mlijeko. Kad je ušla u stan optuženika da je optuženik od nje tražio da sjedne, ali da je ona kada je uzela cigaretu krenula iz njegovog stana u smjeru kuće ali da je optuženik nije pustio, da joj je rekao da – ostane, a da je ona optuženiku rekla – „neću“, nakon čega da ju je optuženik uhvatio odnosno uzeo te da ju je bacio na krevet i da je počeo s nje skidati njezinu odjeću, kao i što je istakla da je tog dana optuženik s njom imao spolni odnos, a što da je za nju bilo i grubo i bolno pri čemu je navela da nije mogla tada vikati i dozivati u pomoć jer da joj je opt. držao na ustima ruku. Istakla je da je tada plakala, no istakla je također da je imala povjerenja u optuženika i da je i prije znala ići kod optuženika u stan zajedno sa rodicom S. K. pitati cigarete koje da bi im optuženik dao a da se ranije u stanu optuženika nisu zadržavale.

Također je glede same inkriminacije navela da ju je optuženik uzeo za ruku i da ju je gurnuo na krevet, a da je na sebi imala odjevene kratke hlače koje joj je optuženik skinuo, nakon čega da ju je dirao po tijelu i to po grudima i spolnom organu, i to kroz vrijeme dok je ona ležala na krevetu i pokušavala se nogama odgurnuti u čemu da nije uspjela, pri čemu je također rekla da je tada i vikala ali da je optuženik držao svoju ruku na njezinim ustima. Rekla je da optuženik tada nije imao na sebi donji dio odjeće već da je bio gol, a da ne zna da li je imao na gornjem dijelu tijela majicu na sebi. Nakon toga da je optuženik svoj spolni organ stavio u njezin spolni organ, no da se ne sjeća koliko je to trajalo, a po njoj da joj se čini da je to – „dugo trajalo“, pri čemu je također rekla da se ne sjeća da li je te prigode vidjela neku „bijelu tekućinu“, ali je rekla da je za vrijeme dok je optuženik njegov spolni organ držao u njezinom spolnom organu da je optuženik nešto govorio ali da se više ne sjeća što, te je istakla da se kroz to vrijeme osjećala ružno, loše i jako uplašeno. Kad je taj spolni odnos završio da je ona optuženika gurnula nogama ili rukama, te da se brzo odjenula i potrčala do ulaznih vrata njegova stana koja su bila zaključana, pa unatoč tome što je optuženik vikao da stane, da je ona vrata otključala i pobjegla u stan u kojem stanuje i njezina majka, da nikome tada ništa

nije govorila već da je otišla u WC, također je pri tom navela da se sjeća da joj je išla krv radi čega da se okupala, a da je krv prethodno primijetila na spolnom organu i na gaćicama, da je gaćice stavila u mašinu za pranje rublja kod mame, da nikome ništa nije pričala o tome, te da je legla na krevet kod mame u sobi i da je cijeli dan tako ležala. Navela je da je inkriminirani događaj potom uvijek sanjala, da je znala u noći vrištati, da je bilo – „svašta“, da joj i danas zna doći „u glavu“ što joj se dogodilo te i da danas zna sanjati taj inkriminirani događaj. Također je rekla da ju je strah otići i danas kod mame jer da optuženik stanuje u istom ulazu u kojem i njezina majka, te da ga uz to ne želi niti vidjeti, pri čemu je također kazala da se osjeća loše, da se optuženika boji i da od optuženika osjeća strah.

Iz nalaza i mišljenja vještaka psihijatra dr. E. S. koja je vještačila oštećena L. Č. u bitnome proizlazi da je oštećena žrtva L. Č. maloljetna osoba, intelektualnih sposobnosti na donjoj granici prosječnih, da je kod imenovane dijagnosticiran i prisutan poremećaj ponašanja sa suprotstavljanjem i prkošenjem u komorbiditetu s poremećajem emocija anksiozno-depresivnih i emocionalno nestabilnih obilježja, da se sa sigurnošću konstatira da je maloljetna oštećenica L. Č. nakon inkriminiranog događaja razvila kliničku sliku razvijene i manifestne stresne reakcije na tešku traumu zbog koje su anksiozno depresivne smetnje progradirale do razine klinički jasnog post traumatskog stresnog poremećaja. Također, s psihijatrijsko-forenzičke strane da se ne nalaze nikakvi elementi na temelju kojih bi se moglo zaključiti da je iskaz oštećenice L. Č. o događaju koji se optuženiku stavlja na teret nevjerodostojan te da njezin iskaz ne bi trebalo stoga dovoditi u pitanje.

Vještakinja je navela da je upravo inkriminirani događaj prouzročio posljedicu posttraumatskog stresno poremećaja oštećene L. Č., pri čemu je također rekla vještakinja da psihološke smetnje u sklopu posttraumatskog stresnog poremećaja kod oštećenice L. Č. nakon inkriminiranog događaja asu se manifestirali na način da se oštećenica osamljivala, da je funkcionirala jedino u uskom krugu poznatih osoba, da je imala noćne more, da nije spavala, da je bila plačljiva, da je bila u strahu, uznemirena i depresivna, da je osjećala i imala strah da će svaki muškarac kojeg sretne na ulici ili u nekakvim svakodnevnim aktivnostima i okolnostima pokušati učiniti isto odnosno da će osoba od koje traži cigaretu učiniti isto kao i optuženik kritičnog dana, da je oštećenica L. Č. bila u strahu i zbog toga, pa da je kod nje razvijen krajnji nepovjerljivi

odnos prema muškarcima a što da će utjecati u perspektivi na odluke njenog života. Nakon inkriminiranog događaja da su oštećenju od strane psihijatra ordinirani lijekovi za smirenje odnosno antidepresivi i hipnotici, a koje da nije uzimala jer da ima otpor prema takvim tabletama te da su joj u bitnome pomogli razgovori sa odgajateljicama.

Iz nalaza i mišljenja vještaka dr. E. Ž. proizlazi da optuženik ne boluje od teških endogenih bolesti poput shizofrenije ili manično-depresivne psihoze, već da pati od kronificiranog posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSP) i trajnog poremećaja ličnosti. Njegovo stanje karakterizira anksioznost, napetost, smetnje spavanja, smanjena volja i motivacija, emocionalna distanca te smanjena sposobnost socijalne participacije. Vještak je zaključio da je optuženikova sposobnost da razumije svoje djelo i upravlja svojom voljom značajno smanjena, ali je raspravno sposoban.

Vještak je dalje naveo da, iako bi optuženik mogao imati motiv za kazneno djelo, njegova depresija smanjuje želju i volju za njegovu realizaciju. Osobe poput optuženika često ne mogu funkcionirati u standardnim životnim okolnostima, iako mogu razlikovati dobro od zla.

Dr. E. Ž. naglasio je da je optuženikova smanjena ubrojivost trajna, ne samo u vrijeme kaznenog djela, nego i u svakodnevici, zbog čega mu je oduzeta poslovna sposobnost. Međutim, istaknuo je da nije siguran u razloge oduzimanja te sposobnosti, ali je primijetio da optuženik unatoč tome može samostalno funkcionirati.

Prim. dr. sc. E. D. H., druga vještakinja, zaključila je da optuženik nema trajnu duševnu bolest te da PTSP, koji spada u anksiozne poremećaje, ne predstavlja ozbiljnu duševnu bolest. Također je navela da optuženik može funkcionirati u svakodnevnom životu i da je sposoban razumjeti svoje postupke i upravljati svojom voljom u trenutku počinjenja djela.

Unatoč razlikama u mišljenjima vještaka, svi su se složili da je optuženik bio smanjeno ubrojiv, no dok je dr. Ž. smatrao da je smanjena ubrojivost bila značajna, dr. H. je zaključila da nije bila u tolikoj mjeri.

Optuženik je u svojoj obrani u bitnome istakao da nije kriv, da ne zna zašto ga oštećena tereti, da inkriminiranog dana nije imao mogućnosti zatvoriti vrata od svog

stana i da su ista uvijek bila otključana, da razlog zašto ga ošt. tereti nalazi u tome što da je bio u intimnoj vezi sa majkom ošt. M. K. u vezi 3-4 godine.

Rezimeom rečenog, sud nije prihvatio obranu optuženika jer ista je neuvjerljiva, jednako tako i neistinita, te usmjerena isključivo ka ekskulpaciji od kaznene odgovornosti.

Također su dokazana i subjektivna obilježja kaznenog djela, odnosno namjera optuženika jer iz naprijed navedenog proizlazi da je optuženik bio svjestan svojih radnji, znao što čini i htio počiniti djelo za koje se tereti, a koje je djelo u konačnici izravnom namjerom (znanjem i htijenjem) i počinio a što je razvidno iz planskih poduzimanja optuženikovih radnji (otvaranje vrata, traženje najprije od oštećene da sjedne, pa kad ona na to nije pristala, zaključao vrata, uhvatio oštećenu, razodjenuo oštećenu, bacio oštećenu na krevet i s njom imao nasilni spolni odnos); odnosno dokazano je da je optuženik inkriminiranom radnjom ostvario kako sva objektivna tako i subjektivna obilježja inkriminiranog kaznenog djela te da njegova smanjena ubrojjivost predstavlja tek olakotnu okolnost.

Rezimeom rečenog sud je optuženika osudio na kaznu zatvora u trajanju od 4 godine zbog počinjenog navedenog kaznenog djela iz čl. 158. st. 5. u svezi st. 1. KZ/11.⁵⁶

5. Zaključak

Seksualno zlostavljanje djece predstavlja jedan od najtežih oblika kršenja ljudskih prava i integriteta djeteta. Kroz rad je analizirana međunarodna regulativa i praktični mehanizmi zaštite koji su razvijeni kako bi se učinkovito suprotstavilo ovom globalnom problemu. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (CRC), kao ključni dokument, postavlja temeljna načela zaštite djece, ali je važno napomenuti da međunarodna pravila i propisi, poput Europske konvencije o ljudskim pravima (ECHR) i Konvencije o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, osiguravaju specifične smjernice koje države trebaju implementirati u svoje pravne sustave.

⁵⁶ Presuda Županijskog suda u Zadru, posl. br.: 4 K-34/15

Međunarodna suradnja, posebice kroz institucije poput Europskog suda za ljudska prava (ESLJP), ključna je za osiguravanje da se prava djece poštuju, a prijestupi sankcioniraju na učinkovit i pravedan način. Praksa ESLJP-a u vezi sa seksualnim iskorištavanjem djece pokazuje rastuću svijest o ozbiljnosti ovih slučajeva i potrebi za većom pažnjom na prava i zaštitu žrtava.

Jedan od značajnijih alata u borbi protiv seksualnog zlostavljanja djece su registri seksualnih prijestupnika. Ovi registri imaju ključnu ulogu u prevenciji ponovnog počinjenja kaznenih djela i osiguravanju sigurnosti zajednica. Iako su neki pravni sustavi, poput Hrvatske, tek u fazi razvoja ovog modela, praksa iz drugih zemalja pokazuje kako oni mogu učinkovito doprinijeti smanjenju rizika za djecu.

Strategija EU-a o pravima djeteta, uz europsko jamstvo za djecu, naglašava važnost sustavnog pristupa zaštiti prava djeteta. U tom kontekstu, važnost multidisciplinarnog pristupa, kroz modele poput Barnahus/MDIA, postaje očita. Ove usluge pružaju djeci koja su žrtve zlostavljanja potrebnu psihološku, medicinsku i pravnu podršku u okruženju koje minimizira daljnju traumatizaciju.

Iako su protokoli o postupanju u slučaju seksualnog nasilja uspostavljeni u mnogim zemljama, daljnja usklađivanja i prilagodbe nacionalnih zakonodavstava s međunarodnim standardima ostaju prioritet. Učinkovitost ovih protokola ovisi o kvaliteti njihove implementacije, kao i o obuci stručnjaka koji rade sa žrtvama.

Zaključno, nužno je jačanje preventivnih mehanizama, ali i edukacije o zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja. Edukacija roditelja, nastavnika, zdravstvenih radnika i pravosudnog osoblja ključna je za stvaranje društva koje je sposobno prepoznati rane znakove zlostavljanja i promptno reagirati. Samo kroz integrirani pristup koji uključuje zakonodavne, obrazovne i preventivne mjere, moguće je osigurati sveobuhvatnu zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja.

LITERATURA

1. "Barnahus: A European Model for Child Victims of Sexual Violence." European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)
2. Centar za pružanje usluga u zajednici: "Centar za pružanje usluga u zajednici", cpuz.hr
3. Congress.gov
4. Congress.gov; Sex Offender Registration and Notification Act
5. Direktiva 2011/93/EU o borbi protiv seksualnog zlostavljanja djece, dječje pornografije i dječje prostitucije
6. Državni zavod za statistiku, Godišnje statističko izvješće o punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, prijavama, optužbama i osudama u 2013., 2014., 2015., 2016., 2017., 2018.
7. E. and Others v. the United Kingdom, no. 33218/96, ECHR 2002-I
8. Europska komisija (2021). „EU Strategy on the Rights of the Child"
9. Europska konvencija o ljudskim pravima 1950., Vijeće Europe
10. Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, 2000.
11. Hrvatska mreža protiv nasilja; Djeca prva
12. Izvješće pravobraniteljice za djecu, 2018.
13. Jakov Jurinić, Lucija Vejmelka, Mijo Galijot: Seksualno iskorištavanje djece na internetu: od povijesnog prikaza do suvremenih trendova, 2020.
14. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, 1989.
15. Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, 2007.
16. Kristina Sesar, Spolno zlostavljanje djece; Ljetopis socijalnog rada 2009.
17. K. Turković, A. Maršavelski: Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010
18. M.C. v. Bulgaria, no. 39272/98, ECHR 2003-XII
19. Megan's Law - US Department of Justice – Informacije o zakonima o registraciji seksualnih prijestupnika
20. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2018.
21. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske: „Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja“; mup.hr

22. Mlinarić, I. (2017).: „Reintegracija seksualnih delikvenata: izazovi i pristupi“, Pravni život
23. National Sex Offender Public Website (NSOPW) – Službeni nacionalni registar NPSOW
24. Narodne novine; Kazneni zakon, 1997. godine
25. New York State, Division of Criminal Justice Services, n.d.
26. Presuda Županijskog suda u Zadru, posl. br.: 4 K-34/15
27. Presuda Županijskog suda u Zadru, posl. br.: 4 K-5/17
28. Svedin, K. G. (2001.) Sexual abuse of children – Definitions and incidence, Expert report from the Swedish National Board of Health and Welfare
29. Šojat, S. (2018). "Prava djece i seksualni delikventi: izazovi i rješenja."
30. UNICEF: „Zaštita djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja."
31. Večernji list: "Zakon o seksualnim delikventima: što donosi, a što oduzima?"
32. Zagreb – centar za djecu: Inicijativa unutar "Zagreb – dječji grad", zagrebdijete.hr